

Bilaga 3:16 till kommunstyrelsens protokoll den 11 februari 2004, § 19

PM 2004 RIV (Dnr 322-3577/2003)

Vidare vägar och vägen vidare – svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv (SOU 2003:77)

Remiss från utbildningsdepartementet

Remisstid 2 februari 2004

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från utbildningsdepartementet överlämnas och återopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet *Vidare vägar och vägen vidare – svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv (SOU 2003:77)*. Sammanfattning redovisas i bilaga 2.

Remisser

Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden, näringslivsnämnden, integrationsnämnden, socialtjänstnämnden, stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Rinkeby, Skarpnäck, Skärholmen och Vantör.

Utbildningsnämnden stöder i huvudsak utredningens förslag men anser att det vore positivt att kunna ge de invandrare, som vistats länge i Sverige men inte lyckats tillgodogöra sig tillräckligt mycket svenska för att få eller lyckas behålla ett arbete, en särskild språkutbildning. Nämnden ställer sig också tveksam till att Migrationsverket skall få rätt att utfärda betyg. Nämnden anser också att den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå samt att sfi-utredningens förslag förefaller medföra ökade kostnader främst till följd av de höga ambitionerna med LISA (lärande i samhälls- och arbetsliv), hörselscreening, individuella studieplaner etc. Förslagen är bra men kostsamma.

Näringslivskontoret har inkommit med ett tjänsteutlåtande. Näringslivskontoret vill understryka betydelsen av att sfi-undervisningen kan bedrivas parallellt med yrkespraktik eller andra åtgärder som syftar till att inlemma de nyanlända i arbetslivet.

Integrationsnämnden stöder i huvudsak utredningens förslag. Nämnden anser att det är bra att sfi blir en del av vuxenutbildningen men anser att det nya namn för sfi är för långt och otymplig. Nämnden delar utredningens syn på målgruppen, men kan till skillnad från utredningen tänka sig en särskild språkutbildning för de som vistats längre tid i landet.

Parallellt med utredningen om en översyn av sfi-undervisningen har det pågått en utredning om landets flyktingmottagande. Nämnden saknar en tydlig koppling och gemensamma målformuleringar mellan dessa utredningar när det exempelvis gäller sfi-

undervisningens och övriga delar av vuxenutbildningens roll som ett viktigt verktyg för etableringen i samhället. Ansvarsfördelningen behöver således klargöras. Det nuvarande ersättningssystemet ger kommunerna möjlighet att få täckning för de faktiska kostnaderna för en rad olika grupper inom den totala målgruppen flyktingar och asylsökande som vistas i kommunen. Förvaltningen bedömer det som sannolikt, att kommunen i många fall måste komplettera den statliga ersättningen via socialbidrag.

Socialtjänstnämnden stöder i huvudsak utredningens förslag. Nämnden delar utredningens uppfattning att förslaget att inordna sfi i den kommunala vuxenutbildningen (komvux) kan öka möjligheterna att erbjuda eleverna den flexibla och individuella undervisning som eftersträvas. Sfi föreslås dock inte omfattas av rätt till studiestöd som övriga komvux. Detta innebär ingen skillnad för den enskilde individen till de förhållanden som råder idag. Enligt nämnden skulle rätt till studiestöd ytterligare förstärka den normalisering som eftersträvas att göra sfi till en studieform bland andra och öka elevernas ansvarstagande för sina studier. Idag då förutsättningarna för att få försörjningsstöd många gånger är kopplade till närvaron finns risk att den enskilde känner sig mer tvingad än motiverad till studier, praktik, studiebesök etc.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positiv till utredningens förslag. Stadsledningskontoret ser positivt på att sfi inordnas i komvux. De underlättade möjligheterna att läsa kurser parallellt med sfi och därigenom korta utbildningstiden anser stadsledningskontoret är positivt både för individen och staden. Att låta invandrare läsa sfi på komvux och samtidigt uppbära ekonomiskt bistånd innebär att gruppen får en särbehandling (om än positiv) som skiljer sig från tanken om normalisering och möjligheterna för denna grupp invånare att komma in i de generella systemen. Om reglerna ändras måste det också innefatta någon sorts spärr eller maxgräns. Stadsledningskontoret ser här en risk för ökade kostnader avseende ekonomiskt bistånd för staden. Stadsledningskontoret förutsätter att det utökade ansvaret att anskaffa olika sorters praktikplatser, ca 3 000 för stadens del, innebär att staten tillför mer resurser till kommunerna för att finansiera den ökade resursåtgången.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ställer sig positiv till fortsatt kommunalt ansvar för sfi-utbildningen liksom till en översyn om möjligheterna att låta de asylsökande omfattas av kommunal sfi. Nämnden efterlyser dock initiativ som kan förkorta utredningstiderna.

Nämnden anser att behovet av och möjligheterna till undervisning i yrkessvenska (för olika personalkategorier) bör utredas närmare. Nämnden anser också att sfi är inte den enda vägen till svenska språket. Goda exempel på människor som funnit andra vägar till språk och arbete i Sverige bör uppmärksammas. Studietakten inom sfi bör generellt höjas och större flexibilitet efterlyses. Möjligheterna att kombinera sfi-studier med arbete bör utvecklas.

Kungsholmens stadsdelsnämnd skulle gärna se att sfi-undervisningen förnyas och organiseras enligt utredningens förslag.

Rinkeby stadsdelsnämnd anser att den optimala utbildningsmodellen som utredningen eftersöker kan vara svår att finna. Sfi-undervisningen ska ses i ett sammanhang och leda till arbete och egen försörjning.

Skarpnåcks stadsdelsnämnd delar i allt väsentligt utredningens konstateranden och förslag. Nämnden ser utredningens grundläggande infallsvinkel om individualisering, normalisering och integrering i den kommunala vuxenutbildning som särskilt positiv. Samtidigt kan nämnden konstatera att utredningen inte ansett sig kunna lägga ett konkret förslag om ett generellt studiestöd för denna utbildningsform vilket hade varit välkommet. Nämnden vill med kraft framhålla behovet av en förändring så att den

enskilde invandrarens försörjning under en nödvändig och rimlig utbildningsperiod inte ska hanteras av kommunernas socialtjänst.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att man genast efter ankomsten till Sverige ska ges möjlighet till sfi-studier, och stödjer utredningens förslag att skolverket ges uppdrag att undersöka förhållandet och ge förslag på lämpliga åtgärder. Den andra synpunkten som nämnden har gäller individens försörjning under sfi-studierna. Det är viktigt att framhålla att försörjningsstöd inte är en studiefinansiering. Försörjningen vid sfi-studier bör ske i samband med introduktionen genom introduktionsersättning eller efter individuell prövning genom försörjningsstöd en kortare tid (max 6 månader) vid ankomst till Sverige. Detta kräver utökad undervisningstid inom Sfi. Det rimliga är att studierna ska finansieras via studiestöd.

Vantörs stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att samhället samordnar och utvecklar sina insatser för såväl flyktingar som andra nyanlända invandrare och anlägger ett helhetsperspektiv på deras situation. Nämnden uppfattar att detta är tankegångar som genomsyrar sfi-utredningens förslag.

Mina synpunkter

Utredningen framhåller att det finns behov av samverkan mellan Migrationsverket och mottagande kommuns sfi-verksamhet för att få del av relevant information. Det gäller främst den kartläggning av t ex utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet som gjorts av Migrationsverket liksom vilka kurser individen deltagit i, antal timmar, bedömning av uppnådd nivå samt vilken samhällsinformation han fått del av och eventuell praktik. Utredningen föreslår att Skolverket och Migrationsverket gemensamt utarbetar rutiner kring hur relevanta uppgifter kan dokumenteras och göras tillgängliga för mottagande kommun. Jag tycker att det är mycket bra om sådana entydiga rutiner och system utarbetas. Det är viktigt för att föra över all adekvat information från kartläggning etc som kan förenkla möjligheterna för individen att fortsätta sina sfi-studier i kommunens regi efter det han fått uppehållstillstånd. Jag är dock lite tveksam till om Migrationsverket skall få rätt att utfärda betyg.

I utredningens uppdrag ingick att samhällsinformation skall skiljas från språkundervisningen. Utredningen avfärdar en sådan utveckling och anser i stället att sfi-utbildningens samhällslivsorientering förstärks och förtydligas. Som utredningen mycket riktigt påpekar kan sfi-utbildningen inte ensam ta ansvar för att all samhällsinformation når alla invånare. Det måste även finnas en bredare strategi för hur samhället i stort tar sitt ansvar för hur samhällsinformationen till nyanlända ska ske utöver de som är flyktingar och/eller läser sfi. Samhällslivsorientering kan som ett komplement till sfi-utbildningens samhällslivsorientering t ex ges i form av delkurser inom ramen för grundläggande vuxenutbildning.

Jag delar utredningens uppfattning om att kontakter och umgänge i samhälls- och arbetsliv är av betydelse för att personerna skall klara sin introduktion i det svenska samhället och bli en del av det. En tidig arbets- och samhällslivsanknytning är viktig på så sätt att den enskilde individen utifrån sitt mål kan se att det finns en koppling mellan olika insatser och det uppsatta målet. Introduktionen måste ge individen en så bred grund som möjligt så att denne ges förutsättningar till fortsatt integration och normalisering efter det att introduktionen avslutats. Förslaget om lärande i samhälls- och arbetsliv är positivt för att skapa en sådan grund för individen.

Jag tycker att det är bra att åldersgränsen anpassas till befintliga skolformer enligt förslaget och att 16-19- åringar skall erbjudas studierna inom gymnasieskolan. Det är då

naturligt att bygga på de reguljära gymnasieutbildningarna för denna åldersgrupp. Jag är dock lite fundersam på om åldersgränsen skall vara stenhård eller om man kan hitta en mer flexibel lösning. Det finns kvinnor i åldern 16-19 år som kommer från andra kulturer till Sverige och som redan har bildat familj. Erfarenhetsmässigt vet man att de har svårt för att identifiera sig med gymnasieungdomar och därmed löper risk att bli försenade i sin svenskinläring. Jag tror att det bör finnas möjligheter till individuella lösningar oavsett ålder även om huvudinriktningen bör vara den som utredningen föreslår.

Jag tycker att det är bra att kommunen ska vara fortsatt huvudman för all sfi-utbildning. Det är bra att inte splittra ansvaret på flera myndigheter. Man måste dock hitta former för en väl fungerande samverkan mellan kommun och högskola.

Det är svårt att utifrån utredningens förslag göra beräkningar av konsekvenserna för stadens statsbidragsintäkter. Eftersom utredningen inte föreslår att staten tillskjuter några medel kan kommunsektorn som helhet inte räkna med några ytterligare resurser till sfi-undervisningen. Stadsledningskontoret påpekar dock att det i Integrationsverkets rapport Systemfel, ett ersättningssystem i obalans 2003:5 konstateras att för 1999 års flyktingkontingent har storstäderna 12 % högre kostnader för försörjningsstöd än vad de totalt erhöill i grund- och schablonersättning. Detta visar på att storstäderna redan i nuläget är underkompenserade för sitt flyktingmottagande. Det är viktigt att dessa fel rättas till och att framtida volymökningar av flyktingmottagandet också ger det generella statsbidraget motsvarande resursökning.

Fördelningen av pengarna till stadsbidraget måste räknas ut med bakgrund av de olika behov och volymer som finns i de olika kommunerna.

Sfi-utredningens förslag verkar också medföra ökade kostnader främst till följd av de höga ambitionerna med LISA, hörselscreening, individuella studieplaner etc. Förslagen är bra men kostsamma.

Utredningen förslår att sfi skall bli den fjärde delen i skolformen kommunal vuxenutbildning, tillsammans med grundläggande-, gymnasial- och påbyggnadsutbildning. Det är bra att sfi blir en del av vuxenutbildningen och inte är utanför den övriga vuxenutbildningen. Möjligheterna för den enskilde att läsa sfi kombinerat med andra studier förstärks i och med detta. Jag anser dock att det nya namnförslaget är alldeles för långt och komplicerat.

Stockholms stad beslöt för ett år sedan att genomföra en översyn av den egna organisationen för flyktingmottagande och sfi-utbildning. Ett arbete pågår nu inom staden för att hitta lösningar på hur en samordning mellan dessa två verksamheter kan genomföras.

Av utredningen framgår att endast drygt hälften av målgruppen påbörjat sfi-studier inom 3 – 3,5 år efter ankomst till landet vilket naturligtvis inte är bra för den enskilde. Jag tycker att det är viktigt att man så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige ska ges möjlighet till sfi-studier, och stödjer därför utredningens förslag att Skolverket ges i uppdrag att undersöka förhållandet och ge förslag på lämpliga åtgärder.

Det är också viktigt med en bra uppföljning av resultaten inom sfi-undervisningen. Många elever avbryter sina studier innan utbildningen är klar. Jag stödjer utredningens förslag om att Skolverket skall göra en fördjupad analys av anledningen till avbrott och studieuppehåll.

För elever som har avbrutit sina studier kanske både en och flera gånger, kan det vara föga motiverande och upplevas som ett misslyckande att behöva gå tillbaka till en utbildningsnivå som man lämnade för flera år sedan. Det är viktigt att erbjuda alternativ för denna grupp av elever och det kan till exempel ske inom vuxenutbildningens ram.

De studerandes hälsa eller ohälsa är för många avgörande för möjligheten att delta i och tillgodogöra sig studier. I utredningen påpekas att samtal kring detta behöver tas in i undervisningen på olika sätt. Det är viktigt att man uppmärksammar denna grupp och skapar möjligheter för individen att utifrån sina förutsättningar tillgodogöra sig undervisningen.

Utredningen påpekar svårigheten för sfi-studerande med anställning att av olika ekonomiska skäl gå ner i arbetstid för att läsa sfi. Ett alternativ skulle kunna vara att införa möjligheten till korttidsbidrag för målgruppen. Det är också viktigt att ge möjligheter för målgruppen att studera på exempelvis kvällstid.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från utbildningsdepartementet överlämnas och åberopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Stockholm den 28 januari 2004

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

ÄRENDET

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet *Atta vägar till kunskap. En ny struktur för gymnasieskolan* (SOU 2002:106). Sammanfattning redovisas i bilaga 2.

REMISSER

Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden, näringslivsnämnden, integrationsnämnden, socialtjänstnämnden, stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Rinkeby, Skarpnäck, Skärholmen och Vantör. Näringslivsnämnden har enbart inkommit med ett tjänsteutlåtande.

Utbildningsnämnden beslöt den 12 december 2003 att delvis överlämna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen "Vidare vägar och vägen vidare – svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv" samt att därutöver anföra följande.

Det finns stora fördelar med förslagen i den genomförda utredningen. För det fortsatta kommuncentrala arbetet med förslaget finns det dock ett antal frågeställningar som är viktiga att belysa.

En huvudfråga för staden är hur samverkan mellan sfi och vuxenutbildningen kan förbättras och underlättas för elevernas möjligheter till att läsa parallellt inom bägge utbildningsformerna.

För att nå höga resultat och en bra kvalitet på sfi-undervisningen krävs att undervisningen nivågrupperas och behovsanpassas.

Reservation anfördes av *Jan Björklund m fl* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Mikael Söderlund m fl* (m) och *Hardy Hedman* (kd) enligt följande

Vi reserverar oss mot utbildningsnämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 26 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen stöder i huvudsak utredningens förslag. Betänkandets omfattning (473 sidor) och detaljeringsgrad gör dock att förvaltningen koncentrerar sina synpunkter till de förslag som antingen avviker från förvaltningens ståndpunkt eller behöver förstärkas. En del av förvaltningens synpunkter har karaktären av storstadssynpunkter och kan inte gälla som generella synpunkter för riket, då förvaltningen grundar sina synpunkter främst utifrån egna erfarenheter.

Centrala begrepp

I inledningen klargör utredningen hur den definierar olika centrala begrepp i betänkandet. Med *asylsökande* menas personer som söker asyl på plats i Sverige.

Flyktingar och kommunmottagna är den grupp som kommunen får ersättning för enligt förordning.

Invandrare är personer som någon gång själva invandrat till Sverige. Ordet används synonymt med utrikes födda.

Nyanländ betecknar den tidsperiod som statsbidraget för flyktmottagandet avser täcka, d v s 3 – 4 år.

Sfi:s uppdrag och roll

Utredningens förslag är att *målgruppen bör förbli densamma som idag: Syfte och mål för sfi i gällande kursplan bör gälla även i fortsättningen. Arbetslivsorienteringen bör förstärkas.* (Sid 80).

Utredningen betraktar sfi som en del av det ordinarie utbildningsutbudet inom vuxenutbildningen. Den riktar sig till vuxna i behov av kompetensutveckling bl a i grundläggande svenska. Den är ett viktigt stöd i introduktionen av nyanlända. Men utbildningen kan för den skull inte anpassas för att nå just dessa mål och syften. Utredningen anser inte att sfi skall utgöra en särlösning under en begränsad tid utan förordar en sammanhållen utbildning för alla oavsett tid i landet.

Det finns olika skäl till att individer inte kan eller förmår slutföra sfi-studierna under sina första år i Sverige. Synpunkter har då framförts att de som bott här längre än tre år skulle hänvisas till en mer renodlad språkutbildning på motsvarande nivå inom den reguljära vuxenutbildningen och berättiga till studiestöd. Utredningen anför argumentet att det måste vara de individuella behoven som styr utbud och tillgång på utbildning inte konstruerade gränser exempelvis utifrån ett visst antal vistelseår.

Utredningen påpekar att de flesta rön tyder på att en tidig kontakt med arbetslivet är positiv för invandrades möjligheter till integration och egen försörjning på lång sikt. Av den anledningen har synpunkter framförts om att sfi borde förbereda för detta i första hand. Utredningen anser dock att nuvarande kursplan för sfi väl täcker in detta på ett adekvat sätt, men tror att lärarna i allmänhet inte utbildats för detta moment, vilket i sin tur skulle vara anledning till att det i dagsläget inte fungerar fullt ut. ”För individen är det givetvis bra om man kan få ett arbete så snart som man kan tillräckligt med svenska för att klara arbetsuppgifterna. Men med alltför snävt ’bristyrkesperspektiv’ riskerar man att skapa en diskurs där invandrare inte betraktas som nya medborgare utan primärt som antingen en belastning eller arbetskraft.” (Sid 84).

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar i stort utredningens synpunkter, men avviker när det gäller språkutbildning för dem som varit en längre tid i landet. Förvaltningen skulle snarare se det som positivt att kunna ge de invandrare, som vistats länge i Sverige men inte lyckats tillgodogöra sig tillräckligt mycket svenska för att få eller lyckas behålla ett arbete, en särskild språkutbildning. Synpunkten grundas på erfarenheten att dessa individer mycket ofta av olika skäl hoppat av sfi både en och flera gånger. Det upplevs många gånger som ett misslyckande att behöva återgå till den utbildningsnivå man lämnade för flera år sedan och föga motiverande. Denna negativa inställning till sfi överförs till de nyanlända, som till övervägande del är entusiastiska och motiverade att klara av sin svenska. En kommun av Stockholms storlek har heller inga som helst problem med att genomföra ett sådant program, gärna inom vuxenutbildningens ram. Redan idag har Stockholm liknande kurser.

Sfi – ansvar och organisation

Utredningen förslår att *med anledning av att svenskundervisning för asylsökande ska bedrivas utifrån kursplanen för sfi, bör Migrationsverket och Skolverket gemensamt se över behovet av studiedokumentation och hur information i denna kan delges de kommuner där flyktingar m fl bosätter sig. Regeringen bör överväga en översyn om huruvida asylsökande ska omfattas av kommunal sfi-utbildning.* (Sid 107)

Migrationsverket beslöt under 2003 att sfi-undervisning för asylsökande skall följa kursplanen. Utredningen konstaterar dock att detta inte utgör någon garanti för kvalitet och

likvärdighet. Migrationsverket har inte rätt att utfärda betyg, vilket gör att de studerande som kan kvalificera sig för betyg inom sfi måste erhålla det efter prövning hos kommunen.

Utredningen framhåller vidare att det finns behov av samverkan mellan Migrationsverket och mottagande kommuns sfi-verksamhet för att få del av relevant information. Det gäller främst den kartläggning av t ex utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet som gjorts av Migrationsverket liksom vilka kurser individen deltagit i, antal timmar, bedömning av uppnådd nivå samt vilken samhällsinformation han fått del av och eventuell praktik. Utredningen föreslår att Skolverket och Migrationsverket gemensamt utarbetar rutiner kring hur relevanta uppgifter kan dokumenteras och göras tillgängliga för mottagande kommun.

Det faktum att Migrationsverket inte har rätt att utfärda betyg och att prövning hos kommunen i längden blir en avsevärd kostnad gör att utredningen förordar att lämpliga lösningar bör hittas. Ett sätt skulle kunna vara att Migrationsverket får rätt att utfärda betyg.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig tveksam till att Migrationsverket skall få rätt att utfärda betyg, eftersom utfärdande av betyg hör samman med utbildningsverksamhet och inte migrationsfrågor.

Förvaltningen välkomnar entydiga rutiner och system för att föra över all adekvat information från kartläggning etc som kan förenkla möjligheterna för individen att fortsätta sina sfi-studier i kommunens regi efter det han fått uppehållstillstånd.

Måluppfyllelse och uppföljning

Utredningen föreslår att *Skolverket i sin granskning av kommunernas kvalitetsredovisningar särskilt ska beakta redovisningen av sfi-verksamheten.*

Skolverket ska i samarbete med SCB och Svenska kommunförbundet se över och genomföra nödvändiga förändringar i underlag för uppgiftslämning, i anvisningar till denna i den offentliga redovisningen av dessa uppgifter ska ges i uppdrag att omgående undersöka varför målgruppen inte påbörjar sfi-studier i högre grad samt eventuellt ge förslag på lämpliga åtgärder för att öka andelen som påbörjar studier snabbt efter bosättning.

Skolverket ska göra en fördjupad studie av sfi-studerandes avbrott och studieuppehåll. (Sid 130)

Utredningen är kritisk mot kommunernas sätt att göra uppföljningar. Vissa målsättningar och ambitioner är liknande för kommunal vuxenutbildning och sfi. Ändå är det skillnader i anvisningarna för kommunens redovisningar som gör att jämförelser försvåras. Avbrott redovisas t ex inte på samma grunder, vilket kan medverka till att ge en onyanserad bild av sfi. Avbrottsorsaker inom sfi kan vara sjukdom, graviditet, arbete, brist på barnomsorg eller flytt till annan kommun. Alla diskussioner kring sfi-utbildningens uppfyllelse måste enligt utredningen relateras till de mål som sfi:s kursplaner formulerar. Den nya kursplanen för sfi med möjlighet att läsa delkurser och få betyg kan tänkas påverka utfallet för måluppfyllelse positivt, men det är ännu för tidigt att säga.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredningens uppfattning om att det statistiska underlaget för att mäta måluppfyllelsen i sfi bör förbättras. Om Skolverket i samarbete med SCB och Kommunförbundet kan arbeta fram anvisningar och underlag för uppgiftslämning skulle det med stor sannolikhet underlätta för staden att kunna presentera ett mer rättvisande statistikunderlag än i dagsläget. Förvaltningen välkomnar även en fördjupad studie av sfi-studerandes avbrott och studieuppehåll. På så sätt skulle, som utredningen påpekar, ett eventuellt mönster framträda vilket i sin tur kan ligga som underlag för förbättringar och utveckling inom undervisningen.

Sambälls- och arbetslivsorientering

Utredningen föreslår att *sambälls- och arbetslivsorientering som idag ska utgöra en del av innehållet i sfi-utbildningen och integreras med sfi enligt gällande kursplan, men innehåll och arbetssätt bör*

definieras, förtydligas, förstärkas och individualiseras genom att möjlighet att erbjuda samhälls- och arbetslivsorientering på modersmålet inom sfi ska införas i skollagen. (Sid 145)

I utredningens uppdrag ingick att samhällsinformation skall skiljas från språkundervisningen. Utredningen avfärdar en sådan utveckling och anser i stället att sfi-utbildningens samhällsorientering förstärks och förtydligas.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig helt bakom utredningens ståndpunkt. Det är viktigt att även personer med låg utbildning och utan möjlighet att under en överskådlig tid lära sig svenska så pass bra att de kan tillgodogöra sig samhällsinformationen snabbt får den kunskap de behöver för att klara av att leva i sitt nya land. Det dröjer annars många år och under den tiden hinner individen skapa sig en egen föreställning om samhället och kan inte delta fullt ut. De kan t ex inte följa sina barns skolgång och vara en tillgång för dem om de inte har kunskap om den svenska skolans mål och arbetssätt.

Som utredningen mycket riktigt påpekar kan sfi-utbildningen inte ensam ta ansvar för att all samhällsinformation når alla invånare. Det måste även finnas en bredare strategi för hur samhället i stort tar sitt ansvar för hur samhällsinformationen till nyanlända ska ske utöver de som är flyktingar och/eller läser sfi. Samhällsorientering kan t ex ges i form av delkurser inom ramen för grundläggande vuxenutbildning.

Praktik inom sfi – en LISA för studerande

Utredningen föreslår att *kommunen får ett förstärkt åtagande att inom sfi-utbildningen anordna Lärande i samhälls- och arbetsliv, LISA, enligt utredningens beskrivning.*

Kommunen ska ha ansvar för anskaffning av platser som syftar till lärande i samhällslivet.

Kommunen ska ha delat ansvar med arbetsförmedlingen för att i samverkan anskaffa platser som syftar till lärande i arbetslivet.

De tre ovan nämnda förslagen skall formuleras i förordningen om sfi.

Kommunen ska också ha ett ansvar att se till att de studerandes erfarenheter från såväl LISA som externa verksamheter som arbetspraktik och förvärsarbete m m integreras i undervisningen.

Skolverket ska utarbeta former för dokumentation samt uppföljning för LISA-moment. (Sid 175)

Utredningen för en diskussion kring nytta, möjligheter och svårigheter med praktik. Erfarenheterna i landet är växlande, men många som läst sfi har haft någon form av praktik. Utredningen konstaterar att begreppet praktik inte finns i kursplanen för sfi. Inga som helst tvivel råder kring att kontakter och umgänge i samhälls- och arbetsliv är av avgörande betydelse för att klara sin introduktion i det svenska samhället och att bli en del av det. Utredningen vill komma bort från begreppet praktik och föreslår att kommunen får ett förstärkt åtagande inom sfi-utbildningen att anordna LISA samt att anskaffa platser som syftar till lärande i samhällslivet. Enligt utredningen är begreppet praktik otydligt och också färgat av åratals ostrukturerad användning. Begreppet *lärande i samhälls- och arbetsliv* är vidare än praktik. I utredningen lyfter man också fram att det krävs ett långsiktigt och målmedvetet arbete hos de ansvariga och att arbetet sker i aktiv samverkan. Man pekar även på att där en sfi-anordnare har en relativt stor volym är det givande för alla om arbetsförmedlingen kan ha en handläggare stationerad på skolan. En sådan geografisk närhet är till stor fördel för att kunna bygga upp en ömsesidig kunskap och förtroende kring platser och placeringar.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar uppfattningen om att kontakter och umgänge i samhälls- och arbetsliv är av avgörande betydelse för att klara sin introduktion i det svenska samhället och att bli en del av det. En tidig arbets- och samhällslivsanknytning är viktig på så sätt att den enskilde individen utifrån sitt mål kan se att det finns en koppling mellan olika insatser och det uppsatta målet. Förvaltningen menar att introduktionen måste ge individen en så bred grund som möjligt så att

denne ges förutsättningar till fortsatt integration och normalisering efter det att introduktionen avslutats. Förslaget om lärande i samhälls- och arbetsliv är positivt för att skapa en sådan grund för individen.

Precis som nämns i utredningen är en fungerande samverkan mellan olika aktörer nödvändig för att kunna genomföra LISA-verksamheten. Förvaltningen anser att den närhetsprincip som föreslås beträffande arbetsförmedlingen är positiv, men det är en gigantisk uppgift att i Stockholm få fram ca 3 000 platser för studiebesök och andra tillfällen att träffa svenskar i deras vanliga miljö och därutöver eventuella praktikplatser.

Sfi – en del av kommunens stöd för vuxnas lärande

Utredningen föreslår att *sfi ska upphöra att vara en egen skolform inom det offentliga skolväsendet och inordnas i skolformen kommunal vuxenutbildning. Sfi ska bli en fjärde del i skolformen, tillsammans med studier på grundläggande, gymnasial och påbyggnadsnivå. Styrdokumenten samordnas så långt det är möjligt, men nödvändiga skillnader kvarstår. Utbildningen byter namn till "Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv".* (Sid 207)

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredningens uppfattning om vikten av helhetssyn i utbildning för vuxna och tycker det är positivt att sfi inordnas i skolformen kommunal vuxenutbildning för dem som varit i Sverige länge och/eller gjort avbrott i sina studier. Förvaltningen anser dock att det är i sin ordning att ha särinsatser riktade direkt till nyanlända utifrån den särskilda situation de befinner sig i. Eftersom inga hinder finns att kombinera grundläggande vuxenutbildning med sfi finner förvaltningen inga argument för att sfi som skolform inte skall vara kvar för denna grupp.

Förvaltningen har svårt att se vinsten med att byta ut ett sedan länge etablerat namn. Namnbytet ändrar ingenting i sak. Det riskerar i stället välla förvirring under en övergångsperiod.

Ny åldersgräns för sfi-studerande

Utredningen föreslår att *Åldersgränsen för sfi anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi riktar sig till personer över 20 år. Dock anser utredningen att det bör vara möjligt för kommunerna att efter individuell bedömning erbjuda plats inom komvux – utbildningen för personer över 18 år. En utredning om invandrade gymnasieungdomars utbildningssituation bör tillsättas.* (Sid 226)

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå. Det förekommer att det kommer kvinnor från andra kulturer till Sverige som redan har bildat familj. Erfarenhetsmässigt vet man att de inte vill identifiera sig med gymnasieungdomar och löper därmed risk att bli försenade i sin svenskinläring.

Vägen vidare - med kartläggning som grund

Utredningen föreslår att *kommunen ska ha skyldighet att upprätta individuella studieplaner för sfi – studerande på samma sätt som för övriga vuxenstuderande. Vidare ska sfi – studerande få tillgång till adekvat kartläggning, vägledning och validering utifrån behov. Underlag för samtal för utbildningsrelaterade hälsofrågor ska utarbetas, eftersom de studerandes hälsa är avgörande för möjligheterna att delta i undervisningen.* (Sid 248)

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att tanken att upprätta individuella studieplaner m m för sfi-studerande som positiv men ställer sig ytterst tveksam till möjligheten att genomföra detta i praktiken. Finansieringen av en sådan reform skulle bli mycket kostsam.

Svenska för individer

Utredningen föreslår att *kommunen ska vara fortsatt huvudman för all sfi-utbildning, även för den som sker för högutbildade i högskolemiljö.* (Sid 286)

Utredningen bedömer det mest gynnsamt för såväl individer som för verksamhet att inte splittra ansvaret för kartläggning, genomförande, uppföljning och ekonomi på flera myndigheter. Utredningen föreslår därför att kommunen även i fortsättningen ska ha ansvar för högutbildade inom sfi, men betonar starkt vikten av en samverkan mellan kommun och högskola.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att kommunen ska vara fortsatt huvudman för all sfi – utbildning. Det är bra att inte splittra ansvaret på flera myndigheter. Här måste man dock hitta former för en väl fungerande samverkan mellan kommun och högskola.

Studerande i behov av särskilt stöd

Utredningen föreslår att *kommunen ska erbjuda samtliga sfi – studerande hörselscreening senast inom tre månader efter påbörjade studier.* (Sid 307)

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen finner att förslaget att erbjuda alla hörselscreening mycket positivt, men ställer sig tveksam till möjligheterna att genomföra det i praktiken såväl av praktiska som ekonomiska skäl.

Vidare vägar - sfi med mera

Utredningen föreslår att *AMV:s arbetsmarknadsutbildningar på ett flexibelt sätt bör bygga på en individuell kartläggning och validering samt kunna kombineras med sfi och yrkesspecifika svenska. Tillträde till utbildningarna bör bygga på en samlad bedömning av individens kompetens och inte begränsas av en generellt fastställd nivå på svenskkunskaper. För arbetsmarknadsprogrammet Arbetspraktik bör det i förordning tydligt framgå att denna ska kunna erbjudas på deltid för dem som kombinerar denna med sfi-studier.*

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig positiv till ovanstående förslag. Ett vanligt förekommande problem har varit att utbildningsförvaltningen och andra aktörer har bemött individerna utifrån skilda utgångspunkter och målsättningar. Individer har avbrutit sfi för andra studier, arbete eller för att de har deltagit i ett arbetsmarknadspolitiskt program som varit på heltid och därmed tappat en del av sin språkundervisning. AMV måste anpassa sina krav till vad en individ kan klara av. De nya studieplanerna medför dessutom att man kan gå ut med betyg från en lägre språklig nivå än tidigare.

Finansiering av sfi-utbildningen

Utredningen föreslår att *det riktade statsbidraget till kommunerna för mottagandet och introduktion för nyanlända flyktingar tas bort. Den delen av det riktade bidraget som går till sfi förs till kommunerna via det generella statsbidragssystemet.*

Förvaltningens synpunkter

I det överslag förvaltningen kunnat göra förefaller sfi-utredningens förslag medföra ökade kostnader främst till följd av de höga ambitionerna med LISA, hörselscreening, individuella studieplaner etc. Förslagen är bra men kostsamma.

Näringslivskontoret har endast inkommit med ett tjänsteutlåtande som är daterat den 16 december 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

Näringslivskontoret berör i detta yttrande endast de delar som är relevanta för näringslivsnämndens verksamhetsområde. Förvaltningens synpunkter bygger i hög grad på det yttrande som lämnades över stadens egen utredning i november 2003.

I en alltmer internationaliserad värld där individer, företag och institutioner samverkar över såväl språk- som nationsgränser, är det angeläget att det finns svenskutbildning som är väl anpassad till individernas behov och förutsättningar. Graden av internationella kontakter och etableringar inom näringsliv och forskning används som ett delmått på vår regions internationella attraktivitet och är därmed en viktig faktor för regionens fortsatta utveckling.

Ett annat perspektiv är de demografiska förändringar som hela vårt samhälle står inför. Låga födelsetal i kombination med en åldrande befolkning innebär att brist på arbetskraft kommer att uppstå på flera områden. I detta perspektiv är det angeläget att arbetsmarknaden förmår att ta vara på den arbetskraft som både redan anlända flyktingar och invandrare och nya grupper utgör. Möjligheten att få ett arbete är en viktig grund för motivationen inför sfi studier och andra kompletterande studier. En arbetsplats är en viktig grund för integration och kontakter med det omgivande samhället.

Näringslivskontoret vill därför understryka betydelsen av att sfi undervisningen kan bedrivas parallellt med yrkespraktik eller andra åtgärder som syftar till att inlemma de nyanlända i arbetslivet. Ett väl etablerat lokalt kontaktnät och samverkan med näringslivet underlättar för ansvariga organ att slussa nyanlända flyktingar och invandrare till arbete.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret är i huvudsak positiv till utredningens förslag och har lyft fram de ur stadsledningskontorets synpunkt mest centrala frågorna.

Stadsledningskontoret ser positivt på att sfi-undervisningen för flyktingar kan komma att finansieras via det generella statsbidraget. Stadsledningskontoret är positiv till principen att använda kostnadsutjämning som en del i resursfördelningen, i de fall det är möjligt att hitta relevanta variabler för konstruktionen av utjämningen.

Stadsledningskontoret finner det svårt att utifrån utredningens förslag göra beräkningar av konsekvenserna för stadens statsbidragsintäkter. Eftersom utredningen inte föreslår att staten tillskjuter några medel kan kommunsektorn som helhet inte räkna med några ytterligare resurser till sfi-undervisningen. Stadsledningskontoret vill påpeka att i Integrationsverkets rapport Systemfel, ett ersättningssystem i obalans 2003:5 konstateras att för 1999 års flyktingkontingent har storstäderna 12 % högre kostnader för försörjningsstöd än vad de totalt erhöll i grund- och schablonersättning. Detta visar på att storstäderna redan i nuläget är underkompenserade för sitt flyktingmottagande.

Stadsledningskontoret förutsätter att staten inte frångår finansieringsprincipen utan vid volymökningar av flyktingmottagandet också ger det generella statsbidraget motsvarande resursökning.

Stadsledningskontoret ser positivt på en förstärkning av arbetslivsorienteringen inom undervisningen. Stadsledningskontoret ser också positivt på ett förstärkt åtagande att anordna

LISA inom sfi-utbildningen. En tidig kontakt med arbetslivet har visat sig mycket betydelsefullt för en lyckosam introduktion i det svenska samhället. Detta stämmer också väl överens med stadens egna mål för introduktion av flyktingar, som fokuserar på eget arbete och egen försörjning.

Stadsledningskontoret förutsätter dock att det utökade ansvaret att anskaffa olika sorters praktikplatser, ca 3 000 för stadens del, innebär att staten tillför mer resurser till kommunerna för att finansiera den ökade resursåtgången.

Stadsledningskontoret ser positivt på att sfi inordnas i komvux. De underlättade möjligheterna att läsa kurser parallellt med sfi och därigenom korta utbildningstiden anser stadsledningskontoret är positivt både för individen och staden.

Stadsledningskontoret anser att för vuxenstuderande på gymnasienivå måste huvudregeln vara att de skall försörja sig genom de statliga studiestödsformer som finns. Redan i dag finns möjligheter att bevilja ekonomiskt bistånd till arbetslösa som påbörjar studier på grundskolenivå eller som komplettering till rekryteringsbidrag när studier är ett led i att öka möjligheten att få arbete.

Att låta invandrare läsa sfi och på komvux och samtidigt uppbära ekonomiskt bistånd innebär att gruppen får en särbehandling (om än positiv) som skiljer sig från tanken om normalisering och möjligheterna för denna grupp invånare att komma in i de generella systemen. Om reglerna ändras måste det också innefatta någon sorts spärr eller maxgräns. Stadsledningskontoret ser här en risk för ökade kostnader avseende ekonomiskt bistånd för staden.

Integrationsnämnden beslöt den 16 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen

Reservation anfördes av *Petra Gardos* (m) och *Mikael Trolin* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Hardy Hedman* (kd) enligt följande

Jag reserverar mig mot nämndens beslut då vi föreslog att nämnden skulle överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Reservation anfördes av *Paul Lappalainen* (mp) enligt följande

Jag reserverar mig mot nämndens beslut då vi föreslog att nämnden skulle överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stöder i huvudsak utredningens förslag. Rent allmänt konstaterar förvaltningen att många av de förslag som ovan redovisats vid genomgång av betänkandet, inte bedömts som särdeles kontroversiella från förvaltningens utgångspunkter. Förvaltningen har därför - utan att här i tur och ordning åter närmare ange dessa delförslag - valt att inte redovisa särskilda ställningstaganden i dessa fall. En annan anledning är att huvudansvaret för sfi i staden ligger på utbildningsförvaltningen, som också avger ett remissvar på föreliggande utredning. En avgränsning har således gjorts till att i första hand kommentera aspekter som bedömts som mest relevanta i förhållande till förvaltningens ansvars område.

(1.3 s 27) Inledande utgångspunkter

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig bakom de inledande utgångspunkter som utredningen anger. Bland dem vill förvaltningen särskilt lyfta fram *individualisering*, *individens eget ansvar* samt *parallellitet*. Den sistnämnda aspekten handlar om att det man kan göra samtidigt, ska baseras på en bedömning av individens förutsättningar och inte begränsas av konstruerade gränser mellan olika verksamheter, huvudmän eller myndigheter.

(1.5 s 33) Namnbyte

Utredningen föreslår i betänkandet att *sfi*, bör byta namn till *Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv* (jfr s 207). Därefter sägs: ”För tydlighets skull använder vi dock i betänkandet genomgående beteckningen *sfi*, även då vi beskriver den framtida verksamhet som vi föreställer oss”.

Förvaltningens synpunkter

Detta förefaller lite motsägelsefullt och visar att förslaget om nytt namn för *sfi* är för långt och otympligt t.o.m. för utredningen.

(2 s 35-59) Andraspråksresan

Förvaltningens synpunkter

Professor Inger Lindbergs mycket tankvärda och initierade forskningsöversikt lägger enligt förvaltningen en god kunskapsgrund för förståelse av den komplexa process som andraspråksinlärning handlar om. Avsnittet skulle med fördel kunna ges spridning som särtryck för att nå olika målgrupper, som måhända avskräcks av den digra utredningstexten i övrigt.

(4.5 s 80-85) Sfi - uppdrag och roll

Utredningen föreslår att målgruppen bör förbli densamma och att nu gällande kursplan inte bör förändras. Utredningen anser med tanke på målgruppen för *sfi* att det måste vara de individuella behoven som ska styra utbud och tillgång på utbildning. Inte konstruerade gränser t.ex utifrån ett visst antal vistelseår. Utredningen anser således inte att *sfi* skall utgöra en särlösning under en begränsad tid utan förordar en sammanhållen utbildning för alla oavsett tid i landet.

Under rubriken ”Inte enbart arbete” konstaterar utredningen att de flesta rön tyder på att en tidig kontakt med arbetslivet är positivt för invandrarnas möjligheter till integration och egen försörjning på lång sikt. Vidare att arbetslivsorientering och kommunikation i arbetslivet ofta fått för lite utrymme i undervisningen trots att detta inbegrips i kursplanen för *sfi*.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredningens syn på målgruppen, men kan till skillnad från utredningen tänka sig en särskild språkutbildning för de som vistats längre tid i landet. Det kan kännas som ett misslyckande och mindre motiverande att återgå till en utbildningsnivå man lämnade för flera år sedan. En negativ inställning till *sfi* kan överföras till nyanlända, som är entusiastiska och motiverade att klara av sin svenska.

Förvaltningen vill i detta sammanhang tydligt understryka vikten av en förstärkt arbetslivsorientering inom *sfi:n*. En viktig utgångspunkt i integrationsförvaltningens arbete är att *som en del av övriga insatser* i introduktionen för flyktingar, söka erbjuda tidig kontakt med arbetslivet som instrument för etablering i samhället - och därmed möjlighet till egen försörjning och integration.

(6.6 s 130) Måluppfyllelse och uppföljning

Skol-verket ska göra en fördjupad studie av sfi-studerandes avbrott och studieuppehåll samt omgående undersöka varför målgruppen inte påbörjar sfi-studier i högre grad.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tillstyrker åtgärder som syftar till att få bättre besked om anledningar till studieavbrott och studieuppehåll samt varför så många påbörjar sin sfi så lång tid efter sin ankomst till Sverige. Ett fördjupat kunskapsunderlag kan förhoppningsvis läggas till grund för verkliga förslag.

(7.4 s 145) Samhälls- och arbetslivsorientering

Sfi-utredningen föreslår att begreppet ”samhälls- och arbetslivsorientering” ska användas och att detta liksom idag ska utgöra en del av innehållet i sfi-utbildningen.

Förvaltningens synpunkter

Parallellt med utredningen om en översyn av sfi-undervisningen har det pågått en utredning om landets flyktingmottagande. Förvaltningen saknar en tydlig koppling och gemensamma målformuleringar mellan dessa utredningar när det exempelvis gäller Sfi-undervisningens och övriga delar av vuxenutbildningens roll som ett viktigt verktyg för etableringen i samhället. Ansvarsfördelningen behöver således klargöras.

(8.4 s 175) Praktik inom sfi - en LISA för studerande

Utredningen föreslår att sfi-studerande ska erbjudas möjligheter att pröva och utveckla sin språkförmåga i autentiska miljöer i samhälls- och arbetsliv, dvs. även utanför klassrummet. Begreppet ”lärande i samhälls- och arbetsliv”, LISA lanseras. Kommunen får ett utvidgat ansvar för att inom sfi:n ordna LISA. Ansvaret för att skaffa praktikplatser för lärande i *arbetslivet* föreslås däremot delas mellan kommun och arbetsförmedling.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att det är en god idé att få utveckla språkförmåga i autentiska miljöer i ”samhälls- och arbetsliv, LISA”.

Om praktikplatser ska tas fram tillsammans med af för ”lärande i arbetslivet” samt för yrkesorienterande platser inom LISA, är det angeläget att tydliga direktiv ges till af om att de tilldelats ett sådant ansvar. Praktikplatser bör vara arbetspraktik- eller yrkespraktikplatser med anpassning till den enskildes yrkesområde hellre än språkpraktikplatser – i linje med utredningen om Etablering i samhället. Uppdraget skall vara att både anskaffa lämpliga praktikplatser och att ta ansvar för att de fyller sitt syfte.

(9.2 s 207) Sfi - en del av vuxnas lärande

Utredningen föreslår att sfi ska upphöra att vara en egen skolform inom det offentliga skolväsendet och inordnas i skolformen kommunal vuxenutbildning (Komvux).

Förvaltningens synpunkter

Inordningen i Komvux tillstyrks. Det är enligt förvaltningen ett bra förslag, vilket ger bättre flexibilitet än för närvarande i förhållande till studier i andra ämnen inom vuxenutbildningen. Den studerande skulle kunna kombinera sfi med t.ex. matte och engelska även i ett tidigt skede.

(10.3 s 248) Vägen vidare - med kartläggning som grund

Utredningen föreslår att kommunen ska ha motsvarande skyldighet att upprätta individuella studieplaner för sfi-studerande, som de idag har för studerande inom Komvux. Sfi-studerande ska få tillgång till kartläggning, vägledning och validering utifrån behov.

Förvaltningens synpunkter

Detta synes vara ett sympatiskt förslag, men samtidigt mycket kostnadskrävande.

(11.3.6 s 286) Svenska för individer – sfi

Utredningen föreslår att kommunen även i fortsättningen ska vara huvudman för all sfi-utbildning, även för den som sker för högutbildade i högskolemiljö.

Förvaltningens synpunkter

Förslaget tillstyrks. Det förutsätter dock att en väl fungerande samverkan mellan kommun och högskola utarbetas.

(12.3.3 s 345) Vidare vägar - sfi med mera

Utredningen föreslår att AMV:s arbetsmarknadsutbildningar på ett flexibelt sätt bör bygga på en individuell kartläggning och validering samt kunna kombineras med sfi och yrkesspecifik svenska. Tillträde till utbildningarna bör bygga på en samlad bedömning av individens kompetens och inte begränsas av en generellt fastställd nivå på svenskkunskaper.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tillstyrker förslagen, men vill samtidigt understryka vikten av tydliga direktiv enligt utredningsförslagen till arbetsmarknadsverket. Eftersom de nya studieplanerna för sfi medför att man kan gå ut med betyg från en lägre språklig nivå än tidigare, måste AMV anpassa sina krav till vad en individ kan klara av.

(14.1.5 s 394) Individens försörjning under sfi-studierna

Utredningen anser att de regleringar som styr villkoren för olika former av försörjning i samband med sfi-studier bör tillåta deltagande i sfi i kombination med andra studier i enlighet med vad som är överenskommet i en individuell handlings- eller studieplan.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att ersättningsformerna bör tillåta sfi i kombination med andra studier enligt överenskommelse i en individuell plan.

(15.3 s 427) Finansiering av sfi

Det riktade statsbidraget till kommunerna för mottagande och introduktion för nyanlända flyktingar tas bort. Den delen av det riktade bidraget som går till sfi förs till kommunerna via det generella statsbidragssystemet.

Förvaltningens synpunkter

Det nuvarande ersättningssystemet ger kommunerna möjlighet att få täckning för de faktiska kostnaderna för en rad olika grupper inom den totala målgruppen flyktingar och asylsökande som vistas i kommunen. Förvaltningen bedömer det som sannolikt, att kommunen i många fall måste komplettera den statliga ersättningen via socialbidrag.

Det tänkta nya utjämningsystemet som innefattar flyktingar är inte utarbetat. Det går därför inte att ta ställning till om staden gynnas eller missgynnas genom detta. Stockholm är för närvarande underfinansierat via det nuvarande kostnadsutjämningsystemet, vilket hittills bl.a. inte tagit tillräcklig hänsyn till Stockholms högre kostnadsläge. Hela systemet är föremål för stark kritik och legitimiteten för systemet är svag.

Socialtjänstnämnden beslöt den 16 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen

Reservation anfördes av *Peter Lundén-Welden m.fl. (m)* och *Ann-Katrin Åslund (fp)*, bilaga 1.

Reservation anfördes av *Maria Olin (kd)* enligt följande

Jag reserverar mig mot nämndens beslut då jag föreslog att nämnden skulle överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Utredningens redovisning av hur vuxna lär sig ett andraspråk är mycket värdefull för att förstå att andraspråksinläring är en mödosam, tidskrävande och omvälvande process. Hur lång tid det tar och med vilken framgång det sker varierar från individ till individ. Undervisningen spelar en viktig roll i denna process. Med denna utgångspunkt framstår det av största vikt att utbildningen i svenska för invandrare får den individuella och flexibla utformning som utredningens förslag syftar till.

Den redogörelse som ges om att arbete inte automatiskt medför språkinläring är också viktig för förståelsen av hur man lär sig ett andraspråk. I utredningen anges att flera undersökningar visar på motsatsen. Det finns stor risk att den som direkt börjar arbeta i ett nytt land utan att kunna språket och utan språkundervisning utvecklar ett begränsat och torftigt språk. En kombination av arbete och inläring behövs.

Utredningen konstaterar att kursplanen för sfi inte bör ändras, att målgruppen bör förbli densamma som idag och att kommunen även fortsättningsvis bör vara huvudman för undervisningen. Förutsättningarna för en bra utformning av sfi finns således men utredningen menar att intentionerna i kursplanen måste lyftas fram och förtydligas. Förvaltningen delar utredningens uppfattning att det är angeläget att med den goda grund för en fungerande andraspråksundervisning som finns, även förverkliga denna i högre utsträckning än vad som idag är fallet. Som en del i tydliggörandet föreslås utbildningen byta namn från svenska för invandrare till utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv. Begreppet samhälls- och arbetslivsinformation ska användas om det som hittills kallats samhällsinformation. Begreppet Lärande i samhälls- och arbetsliv, LISA, föreslås introduceras. Att ersätta etablerade begrepp med nya namn är en beprövad metod att försöka skapa förändrade synsätt och höja statusen. Det är dock inte självklart att detta leder till framgång om inte även andra förändringar görs.

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att förslaget att inordna sfi i den kommunala vuxenutbildningen (komvux) kan öka möjligheterna att erbjuda eleverna den flexibla och

individuella undervisning som eftersträvas. Om sfi omfattas av regelverket för den komvux kan de enskilda eleverna få tillgång till vägledning och en individuell studieplan vilket idag inte regleras i styrdokumentet för sfi. Redan idag är det möjligt att kombinera sfi med annan utbildning/kurser. Dessa möjligheter skulle förtydligas och öka vid inordning i komvux.

Sfi föreslås dock inte omfattas av rätt till studiestöd som övriga komvux. Detta innebär ingen skillnad för den enskilde individen till de förhållanden som råder idag. Enligt förvaltningens mening skulle rätt till studiestöd ytterligare förstärka den normalisering som eftersträvas att göra sfi till en studieform bland andra och öka elevernas ansvarstagande för sina studier. Idag då förutsättningarna för att få försörjningsstöd många gånger är kopplade till närvaron finns risk att den enskilde känner sig mer tvingad än motiverad till studier, praktik, studiebesök etc.

Sammantaget ges i utredningen en intressant bild av hur svenska för invandrare (sfi) har utvecklats sedan arbetskraftsinvandringen till Sverige ökade på 1960-talet. Idag finns en god grund för en fungerande andraspråksutbildning som har förutsättningar att bli bättre med vissa förändringar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslöt den 11 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Reservation anfördes av *Mats G Nilsson m.fl.* (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Didar Samaletdin m.fl.* (fp) och *Birgitta Borg* (kd) enligt följande

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi föreslog att nämnden skulle överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att kommunen ska vara enda huvudman för sfi och att utbildningen ska in under Komvux. För att öka andelen som påbörjar sfi-studier skulle utbildningen vara obligatorisk.

Bra att även asylsökande omfattas av kommunal sfi då de vid ett eventuellt uppehållstillstånd har samma grund vad gäller sfi-studierna som sedan kommer att fortsättas i den kommun bosättning sker.

Förvaltningen anser för övrigt att utredningens förslag om att samhälls- och arbetslivsorientering bör förstärkas och förtydligas utifrån att leva och bo i Sverige, är bra. Studier och arbetsmarknadsinsatser utifrån individuell kartläggning bör vara en heldagsverksamhet. Sfi-studier i kombination med Lärande i samhälls- och arbetsliv, LISA är ytterligare en förstärkning och tydlig koppling av fokus på att invandraren ska bli självförsörjande

Utredningens förslag om att utreda möjligheten till att göra sfi-undervisningen studiestödsberättigad är bra.

Förvaltningen skulle därför gärna se att sfi-undervisningen förnyas och organiseras enligt utredningens förslag. Kostnaderna för den förnyade sfi-utbildningen som bygger på individens förutsättningar i kombination med andra aktiviteter, främjar effektivitet i tid och pengar vilket innebär resursbesparingar.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslöt den 18 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Reservation anfördes av *Kerstin Gustafsson m.fl.* (m), bilaga 1.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är positivt att sfi-utbildningen som skolform ses över och att uppdrag, kompetensområde och ansvar förtydligas och avgränsas. Att kommunen skall kvarstå som huvudman är naturligt utifrån övrig kommunal verksamhet samt försörjningsansvaret.

Det är anmärkningsvärt att endast hälften av målgruppen påbörjar sfi studier och att snitt tiden för påbörjande av studierna är 3-3,5 år efter ankomsten till landet. Förvaltningen anser att alla nyanlända till landet skall jämnställas och erbjudas sfi-utbildning så snart som möjligt efter bosättning. Det bör åläggas Migrationsverket att se över vilka faktorer som påverkar den sena utbildningsstarten och förändra dessa faktorer.

Den optimala utbildningsmodellen som utredningen eftersöker kan vara svår att finna. Utredarna tar dock ett tydligt ställningstagande för en individualiserad utbildningsplan för varje elev som bygger på tidigare kunskaper och erfarenheter. Individualiseringen av utbildningen skall bygga på de studerandes behov, förutsättningar, erfarenheter, kunskaper, studiemål och livsmål. En viktig grund för detta är kartläggning, vägledning och validering av den enskildes kunskaper och önskemål. Förvaltningen anser att det är avgörande för den enskilde individen att hon är aktiv i planering och att den byggs på erfarenheter och kunskaper.

Förvaltningen anser att sfi undervisningen ska ses i ett sammanhang och leda till arbete och egen försörjning. Utredarnas förslag om att samhälls- och arbetslivsorientering skall vara ett begrepp som bör implementeras i sfi-utbildningen ligger i linje med förvaltningens uppfattning. Sfi-utbildningen kommer därmed i ett sammanhang och kopplas till det vardagliga livet där arbete och samhälls deltagande är en naturlig del. Komplimenteringen av utbildningen med olika former av yrkesförberedande utbildningar och arbetspraktik bedöms påskynda vägen till arbete eller fördjupade studier. Förvaltningen uppfattar idag att sfi-studerande önskar att så snart som möjligt erhålla arbete och därmed egen försörjning. Den enskilde bör därmed erbjudas möjlighet att så snart som möjligt komma in på arbetsmarknaden och han bör då lättast kunna göra detta inom bristyrkena.

Förvaltningen anser att det är naturligt att använda befintliga myndigheter som AMV och AMS för att bygga vidare och kombinera de befintliga insatserna med sfi-utbildningen. Arbetsgivarnas roll är en viktig aspekt då utredarna ser språkutvecklingen som en naturlig del av kompetens utbildningar för anställd personal. Förvaltningen anser att denna fråga bör fördjupas och förutsättningar för arbetsgivares delaktighet bör utvecklas.

Utredarna anser att sfi skall upphöra som egen skolform och inordnas i den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Detta kan diskuteras om det finns några tydliga och direkta vinster med detta. Förvaltningen kan se att denna organisationsform kan försvåra utvärderingen av verksamheten. Kostnaderna och anslagen för denna specifika och förberedande skolform kan därmed även bli otydlig. Förvaltningen anser att åldersgränsen bör anpassas till befintliga skolformer enligt förslaget och att 16-19 åringar skall erbjudas studierna inom gymnasieskolan. Det är då naturligt att bygga på de reguljära gymnasieutbildningarna för denna åldersgrupp.

Förvaltningen anser att en förutsättning för en språklig utbildning med hög kvalitet är att lärarna besitter relevant kunskap för att utföra sina uppdrag. Det är därmed förvånansvärt att det inte finns en ämnesdidaktisk inriktning Svenska som andraspråk med vuxenpedagogisk inriktning inom lärarutbildningen.

Förvaltningen anser att finansieringen av sfi-utbildningen bör ske genom generella statsbidrag där flyktingar och invandrare jämnställs i enlighet med utredningens förslag.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslöt den 11 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen

Reservation anfördes av *Henrik Wallgren m.fl.* (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Göran Qvennerstedt m.fl.* (fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle lämna förslaget utan eget ställningstagande.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar i allt väsentligt utredningens konstateranden och förslag. Förvaltningen ser utredningens grundläggande infallsvinkel om individualisering, normalisering och integrering i den kommunala vuxenutbildning som särskilt positiv. Utredningen behandlar inte invandrarna som en enhetlig grupp vilka kan stöpas i samma form, vilket är utgångspunkten i nuvarande reglerade utbildning som bl a lägger hinder för arbete, praktik eller annat i kombination med utbildningen.

Förvaltningen vill särskilt framhålla vikten av att undervisningen för de som är arbetsföra har en tydlig koppling till arbetslivet. Det bör vidare finnas möjligheter att få sfi-utbildning som är yrkesinriktad då flertalet inte kommer att fortsätta studera utan vill ut i arbetslivet snarast möjligt.

För att den föreslagna förändringen ska bli framgångsrik anser förvaltningen att det är absolut nödvändigt med samverkan och gemensamt synsätt mellan alla berörda instanser som den enskilde invandraren kommer i kontakt med. Det måste vara ett individuellt betraktelsesätt som ska gälla om målen både på kort och lång sikt ska kunna förverkligas. Detta gäller såväl för individens fromma som för samhällets behov av välfungerade och integrerade medborgare som deltar i samhälls och arbetsliv.

Utredningens tanke om att även sfi för asylsökande skulle kunna inordnas under den kommunala vuxenutbildningen förefaller förnuftig. Från ett nyttighets- och effektivitetsperspektiv finns ingen anledning att ha två skilda organisationer (Migrationsverket/komvux) som var och en på sin kant formar olika utbildningspaket.

Beträffande arbetsförmedlingarna måste dessa ges ett särskilt ansvar att så långt som möjligt försöka tillvarata de enskildas resurser och förmåga även på längre sikt, än en för stunden bedömd "anställningsbarhet", liksom att så långt som möjligt styra den enskilde mot arbete som motsvarar dennes utbildning och kompetens. Sverige ska inte utmärka sig genom att ha världens mest välutbildade städkår.

På motsvarande sätt måste kommunernas socialtjänst i nuvarande system vara mer flexibla i sitt kravställande som ibland med automatik kan medföra avslag på försörjningsstöd om den enskilde inte omedelbart tar första bästa anvisade arbete och på så sätt för stunden undanröjer en kommunal utgift.

Samtidigt kan förvaltningen konstatera att utredningen inte ansett sig kunna lägga ett konkret förslag om ett generellt studiestöd för denna utbildningsform vilket hade varit välkommet. Under alla omständigheter är det ett systemfel att människor i utbildning månadsvis ska nagelfaras inom det lag- och regelsystem som gäller för kommunernas försörjningsstöd. Förvaltningen vill med kraft framhålla behovet av en förändring så att den enskildes invandrarens försörjning under en nödvändig och rimlig utbildningsperiod inte ska hanteras av kommunernas socialtjänst.

Utgångspunkten för försörjningsstödet är att det ska gälla en "undantagssituation" för den enskilde. Sfi-utbildning ska inte betraktas som en individuell undantagssituation och stödet till den enskilde bör därför ligga inom ett statligt studiestöd. Ett sådant system skulle vara mer kommunalt rättvist än det nuvarande och skulle ta bort en faktor från det kommunala utjämnningssystemet.

När det gäller den generella finansieringen av en ny sfi-utbildning inom komvux regi kan förvaltningen inte göra någon självständig bedömning av vad förslaget skulle betyda för kommunen och sedan i förlängningen för den lokala stadsdelsnämnden.

Sammantaget kan förvaltningen dela utredningens förmodan om att ett genomförande av utredningens förslag ger ett nationellt 0-summespel och kanske på sikt minskade kostnader. I den mån en generell finansiering slår snett genom en otillräcklig kompensation för vissa kommuner med många invandrare, måste en statlig justering ske så att inte landets kommuner av ekonomiska skäl, framledes ställer sig negativa till att ta emot invandrare.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslöt den 11 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Av sammanfattningen framgår att endast drygt hälften av målgruppen påbörjat sfi-studier inom 3 – 3,5 år efter ankomst till landet vilket naturligtvis är förödande för den enskilde. Förvaltningens synpunkt är att man genast efter ankomsten till Sverige ska ges möjlighet till sfi-studier, och stödjer utredningens förslag att skolverket ges uppdrag att undersöka förhållandet och ge förslag på lämpliga åtgärder.

Den andra synpunkten som förvaltningen har av sammanfattningen gäller individens försörjning under sfi-studierna. Det är viktigt att framhålla att försörjningsstöd inte är en studiefinansiering. Försörjningen vid sfi-studier bör ske i samband med introduktionen genom introduktionsersättning eller efter individuell prövning genom försörjningsstöd en kortare tid (max 6 månader) vid ankomst till Sverige. Detta kräver utökad undervisningstid inom Sfi. Det rimliga är att studierna ska finansieras via studiestöd. Det är viktigt att det finns en valfrihet när det gäller utbildningar och att den enskilde ges möjlighet att själv bekosta sin försörjning under studietiden genom studiestöd.

Vantörs stadsdelsnämnd beslöt den 18 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Reservation anfördes av *Henrik Ehrenberg* (kd), *Susanne Sjöblom m fl* (m) och *Lena Kling m.fl.* (fp), bilaga 1.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är viktigt att samhället samordnar och utvecklar sina insatser för såväl flyktingar som andra nyanlända invandrare och anlägger ett helhetsperspektiv på deras situation. Förvaltningen uppfattar att detta är tankegångar som genomsyrar sfi-utredningens förslag.

Målgruppen för sfi föreslås vara densamma som tidigare men en översyn ska göras för att utreda huruvida asylsökande ska omfattas av den kommunala sfi-utbildningen. Förvaltningen anser att det är av största vikt att studierna i svenska startar så snabbt som möjligt under asyltiden för att påskynda integrationsprocessen.

Individen ska utifrån sina förutsättningar och sin kompetens kunna kombinera sfi-utbildning med annan utbildning, förvärvsarbete och olika aktiviteter. Undervisning ska kombineras med samhälls- och arbetslivsorientering och lärandet ska ske i olika autentiska miljöer. Förvaltningen stödjer möjligheten att kombinera studierna med förberedande arbetsmarknadsinsatser men detta kräver ett förtydligande av Arbetsmarknadsverkets uppdrag.

Förvaltningen stödjer förslaget att sfi ska upphöra att vara en egen skolform och istället inordnas i den kommunala vuxenutbildningen samt att åldersgränsen ska anpassas till övrig vuxenutbildning och rikta sig till personer från 20 år.

Utredningen visar att endast drygt hälften av målgruppen påbörjar sfi-studier inom 3 till 3,5 år efter ankomsten till landet och föreslår att Skolverket ska undersöka detta. Förvaltningen

stödjer målsättningen att andelen studerande som påbörjar sina studier i ett tidigt skede efter bosättningen ska öka.

De studerandes hälsa eller ohälsa är för många avgörande för möjligheten att delta i och tillgodogöra sig studier. I utredningen påpekas att samtal kring detta behöver tas in i undervisningen på olika sätt. För att förbättra möjligheterna till individanpassning av utbildningen för studerande med funktionsnedsättning eller traumarelaterade symptom föreslår utredningen att ett informationsmaterial ska utarbetas vilket riktar sig till de studerande och berörda aktörer. Förvaltningen anser att det är viktigt att man uppmärksammar denna grupp och skapar möjligheter för individen att utifrån sina förutsättningar tillgodogöra sig undervisningen.

Skolverket föreslås få i uppdrag att utvärdera sfi-undervisningen vilket förvaltningen stödjer. En del av Vantörs flyktingar och invandrare har genomgått sfi-undervisning under ett antal år utan att de tillägnat sig språket. Det är viktigt att undersöka hur måluppfyllelsen kan förbättras.

I utredningen föreslås att det bör finnas ett enhetligt statsbidragssystem för såväl flyktingar som andra invandrare och finansieringen på sikt ska ske genom det generella statsbidragssystemet. Förvaltningen tycker att det är positivt att flyktingar och andra invandrare jämfälls i olika avseenden men det är i dagsläget omöjligt att ta ställning till vilka kostnader detta innebär och den statliga finansieringen är oklar.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslöt den 11 december 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Reservation anfördes av *Catharina Hillerström m fl* (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Helen Jäderlund Eckardt m fl* (fp), bilaga 1.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2003 har i huvudsak följande lydelse.

sfi – ansvar och organisation.

Förvaltningen ställer sig positiv till fortsatt kommunalt ansvar för sfi-utbildningen liksom till en översyn om möjligheterna att låta de asylsökande omfattas av kommunal sfi.

Måluppfyllelse och uppföljning

Statens långa utredningstider gör att hälften av flyktingarna påbörjar sina sfi-studier först 3 – 3,5 år efter ankomsten till Sverige. Denna långa väntan genererar ohälsa och andra problem som försvårar utlänningarnas integration och etablering i vårt samhälle. Initiativ som kan förkorta utredningstiderna efterlyses.

Sambälls- och arbetslivsorientering

Den delvis nya orienteringen *Sambälls- och arbetslivsorientering* är positiv och ligger väl i linje med den inriktning karaktäriserat delar av nämndens verksamhet inom detta område.

Praktik inom sfi

Förvaltningen understryker att individualisering, differentiering och flexibilitet är särskilt viktigt inom sfi-utbildning. Exempel på goda satsningar är:

- ? individuella handlingsplaner och introduktionsprogram
- ? yrkessvenska med fackuttryck
- ? praktikkombinerad språkundervisning
- ? intensivsvenska för studenter med språkstudievana

? olika deltidslösningar.

Förvaltningen anser att ett eventuellt namnbyte bör föregås av noggranna övervägande.

Vägen vidare med kartläggning som grund

Målgruppens skiftande sammansättning gör att *individualisering*, *differentiering* och *flexibilitet* bör ses som centrala begrepp inom sfi-utbildning. Detta ställer särskilt stora krav på kartläggning, vägledning och validering.

Svenska för individer- sfi

Förvaltningen ställer sig positiv till ett kommunalt huvudmannaskap även för den sfi-utbildning som anordnas i högskolemiljö och vänder sig till högutbildade.

Sfi-lärare

Den varierande kvaliteten på sfi-undervisningen hänger delvis samman med bristen på kompetenta lärare. Förvaltningen efterlyser statliga initiativ som kan höja statusen på sfi-läraryrket och locka fler studenter till sfi-läraryrket.

Individens försörjning

Förvaltningen välkomnar förslaget om en utredning om sfi-utbildningen ska berättiga till studiestöd. Enligt förvaltningens uppfattning är socialbidrag inte en naturlig form för finansiering av studier. Att inleda sitt liv i det nya hemlandet med att leva på socialbidrag är en lösning som inte främjar integration.

Inom socialtjänsten görs i praktiken inte någon egentlig uppdelning mellan flyktingar och andra invandrare. Således är förvaltningen positiv till förslaget om ett enhetligt statsbidragssystem som innefattar såväl flyktingar som andra invandrare.

Förvaltningens övriga synpunkter

På frivillig väg bör volontärer kunna engageras som flyktingfaddrar, läsläsningshjälp, konversationsstöd, samhällsintroduktion etc. Här kan bland annat frivilligorganisationer spela en roll. Behovet av och möjligheterna till undervisning i yrkessvenska (för olika personalkategorier) bör utredas närmare.

sfi är inte den enda vägen till svenska språket. Goda exempel på människor som funnit andra vägar till språk och arbete i Sverige bör uppmärksammas.

Större flexibilitet efterlyses. Möjligheterna att kombinera sfi-studier med arbete bör utvecklas.

Studietakten inom sfi bör generellt höjas. Incitamenten för de studerande att snabbare lära sig svenska, och avsluta sina sfi-studier bör ses över. Tendensen att använda sfi som ett försörjningssätt skall motverkas med kraft. Utdragna sfi-studier med låg studietakt motverkar integration.

RESERVATIONER M M

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Jan Björklund m fl (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot utbildningsnämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta

1. att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut, samt
2. att därutöver anförda följande:

Goda kunskaper i svenska är en av förutsättningarna för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den infödda och utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta andra länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Utredningen föreslår att sfi ska inordnas i kommunal vuxenutbildning. Det är bra. Genom att sfi upphör som separat skolform kommer svenskundervisningen för invandrare omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. För att ytterligare öka valfriheten bör ett pengsystem införas. Med ett pengsystem skulle situationen bli mer lik den inom grund- och gymnasieskolan, d v s att fristående utbildningsanordnare startar som komplement till det kommunala skolväsendet. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana. Utredningen föreslår vidare att alla studerande ska genomgå praktik, kallat Lärande i samhälls- och arbetsliv (LISA). För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik

Utredningen föreslår att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi endast ska rikta sig till personer över 20 år. Förslaget är olyckligt och den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå. Vidare föreslår utredningen att individuella studieplaner ska upprättas för alla studerande. Förslaget är förvisso positivt, men av praktiska skäl behöver individuella studieplaner endast upprättas om en studerande inte klarar sina studier eller önskar ändra studieinriktning.

Migrationsverket anordnar i dag en del sfi-undervisning för asylsökande. Alla förslag om att Migrationsverket ska få utfärda betyg bör dock avslås. Även förslaget om att sfi ska byta namn till Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv bör avslås.

Integrationsnämnden

Reservation anfördes av Petra Gardos (m) och Mikael Trolin (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

- Att som svar på remissen i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande, samt
- Att därutöver anförda följande

Goda kunskaper i svenska är en av förutsättningarna för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den infödda och utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta andra länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Utredningen föreslår att sfi ska inordnas i kommunal vuxenutbildning. Det är bra. Genom att sfi upphör som separat skolform kommer svenskundervisningen för invandrare omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. För att ytterligare öka valfriheten bör ett pengsystem införas. Med ett pengsystem skulle situationen bli mer lik den inom grund- och gymnasieskolan, d v s att fristående utbildningsanordnare startar som

komplement till det kommunala skolväsendet. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana.

Utredningen föreslår vidare att alla studerande ska genomgå praktik, kallat Lärande i samhälls- och arbetsliv (LISA). För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik

Utredningen föreslår att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi endast ska rikta sig till personer över 20 år. Förslaget är olyckligt och den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå. Vidare föreslår utredningen att individuella studieplaner ska upprättas för alla studerande. Detta förslag är positivt.

Migrationsverket anordnar i dag en del sfi-undervisning för asylsökande. Alla förslag om att Migrationsverket ska få utfärda betyg bör dock avslås. Även förslaget om att sfi ska byta namn till Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv bör avslås.

Socialtjänstnämnden

Reservation anfördes av Peter Lundén-Welden m.fl. (m) och Ann-Katrin Åslund (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

1. Socialtjänstnämnden godkänner i huvudsak förvaltningens förslag till beslut.
2. Därutöver anför nämnden följande;

Goda kunskaper i svenska är en av förutsättningarna för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den infödda och utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta andra länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Utredningen föreslår att sfi ska inordnas i kommunal vuxenutbildning. Det är bra. Genom att sfi upphör som separat skolform kommer svenskundervisningen för invandrare att omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. För att ytterligare öka valfriheten bör ett pengsystem införas. Med ett pengsystem skulle situationen bli mer lik den inom grund- och gymnasieskolan, dvs. att fristående utbildningsanordnare startar som komplement till det kommunala skolväsendet. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana. Utredningen föreslår vidare att alla studerande ska genomgå praktik, kallat Lärande i samhälls- och arbetsliv (LISA). För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik

Utredningen föreslår att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi endast ska rikta sig till personer över 20 år. Förslaget är olyckligt och den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå. Vidare föreslår utredningen att individuella studieplaner ska upprättas för alla studerande. Förslaget är förvisso positivt, men av praktiska skäl behöver individuella studieplaner endast upprättas om en studerande inte klarar sina studier eller önskar ändra studieinriktning.

Den koppling mellan sfi-studier och försörjningsstöd som finns i dag är en viktig morot för många, och bör bestå. Motivationen hos de studerande höjs rimligen bäst genom att utbildningen ges ett rikt och intressant innehåll, inte genom ökad kravlöshet.

Migrationsverket anordnar i dag en del sfi-undervisning för asylsökande. Alla förslag om att Migrationsverket ska få utfärda betyg bör dock avslås. Även förslaget om att sfi ska byta namn till Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv bör avslås.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Mats G Nilsson m.fl. (m) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

1. Att som svar på remissen föreslå att flyktingsmottagandet och sfi-verksamheten överförs till utbildningsförvaltningen som blir huvudman för verksamheten,
2. Att därutöver anförda följande

Det är uppenbart att flyktingsmottagandet i Stockholm har fungerat på ett mindre tillfredsställande sätt. Vi har därför välkomnat den utredning som tillsattes för att fundera över vilka förändringar som bör göras för att på ett bättre sätt motta nyanlända flyktingar och hur sfi-verksamheten kan utvecklas. Vad vi däremot starkt motsatt oss är att vänstermajoriteten inte inväntat utredningens förslag utan under tiden återkommunaliserat såväl flyktingsmottagandet som sfi-verksamheten. Eftersom den nya organisationen för flyktingsmottagande och sfi-verksamhet inte skall träda i kraft förrän 2005 kommer nu ett vakuum att uppstå där verksamheten omöjligt kan fungera på ett bra sätt.

De expertkunskaper som exempelvis frivilligorganisationerna bidragit med i flyktingsmottagandet särskilt när det gäller flyktingar med trauman och andra speciella svårigheter anses inte längre behövas. Likaså kommer inte utbildningsföretagens speciella kunskaper om sfi-undervisning att tillvaratas. Samtidigt finns inte nödvändig kunskap på områdena i staden. Mycket talar för att 2005 blir ett förlorat år för flyktingsmottagandet och svenskundervisningen.

Vi anser att utredningen leder fel i sina slutsatser i organisationsfrågan. Vi tror dels inte att flyktingsmottagandet och sfi:n tjänar på att splittras i 18 olika enheter, dels gör vi bedömningen att i princip de två verksamhetsområdena i sin helhet med fördel kan läggas ut på externa utförare. Därför bör ansvaret för flyktingsmottagandet och sfi-verksamheten ligga under en central förvaltning och vi anser att utbildningsförvaltningen är logisk eftersom utbildning i svenska språket är en ytterst central punkt i flyktingsmottagandet. Den andra är strävan att så fort som möjligt finna ett arbete, men staden har ingen organisation för arbetsmarknadsfrågor eftersom detta är en statlig uppgift.

Rinkeby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Kerstin Gustafsson m.fl. (m) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

1. att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. samt att därutöver anförda följande:

Goda kunskaper i svenska är en förutsättning för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den infödda och utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta andra länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Utredningen föreslår att sfi ska inordnas i kommunal vuxenutbildning. Det är bra. Genom att sfi upphör som separat skolform kommer svenskundervisningen för invandrare omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. För att ytterligare öka valfriheten bör ett pengsystem införas. Med ett pengsystem skulle situationen bli mer lik den inom grund- och gymnasieskolan, d v s att fristående utbildningsanordnare startar som komplement till det kommunala skolväsendet. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana. Utredningen föreslår vidare att alla studerande skall genomgå praktik, kallande Lärande i samhälls- och arbetsliv (LISA). För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik.

Utredningen föreslå att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi endast skall rikta sig till personer över 20 år. Förslaget är olyckligt och den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå. Vidare föreslår utredningen att individuella studieplaner ska upprättas för alla studerande. Förslaget är förvisso positivt, men av praktiska skäl behöver individuella studieplaner endast upprättas om en studerande inte klarar sina studier eller önska ändra studieriktning.

Den koppling som finns mellan sfi-studier och försörjningsstör som finns idag är en viktig morot för många, och bör bestå. Motivationen hos de studerande höjs rimligen bäst genom att utbildningen ges ett rikt och intressant innehåll, inte genom ökad kravlöshet.

Migrationsverket anordnar idag en del sfi-undervisning för asylsökande. Alla förslag om att Migrationsverket ska få utfärda betyg bör dock avslås. Även förslaget om att sfi ska byta namn till Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv bör avslås.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Henrik Wallgren m.fl. (m) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

Vi yrkar att stadsdelsnämnden beslutar att som svar på remissen föreslå att flyktingmottagandet och sfi-verksamheten överförs till utbildningsförvaltningen som blir huvudman för verksamheten, samt att därutöver anförda följande:

Det är uppenbart att flyktingmottagandet i Stockholm har fungerat på ett mindre tillfredsställande sätt. Vi har därför välkomnat den utredning som tillsattes för att fundera över vilka förändringar som bör göras för att på ett bättre sätt motta nyanlända flyktingar och hur sfi-verksamheten kan utvecklas. Vad vi däremot starkt motsatt oss är att vänstermajoriteten inte inväntat utredningens förslag utan under tiden återkommunaliserat såväl flyktingmottagandet som sfi-verksamheten. Eftersom den nya organisationen för flyktingmottagande och sfi-verksamheten inte skall träda i kraft förrän 2005 kommer nu ett vakuum att uppstå där verksamheten omöjligt kan fungera på ett bra sätt.

De expertkunskaper som exempelvis frivilligorganisationerna bidragit med i flyktingmottagandet, särskilt när det gäller flyktingar med trauman och andra speciella svårigheter, anses inte längre behövas. Likaså kommer inte utbildningsföretagens speciella kunskaper om sfi-undervisningen att tillvaratas. Samtidigt finns inte nödvändig kunskap på områdena i staden. Mycket talar för att 2005 blir ett förlorat år för flyktingmottagandet och sfi-undervisningen leder fel i sina slutsatser i organisationsfrågan. Vi tror dels inte att flyktingmottagandet och sfi:n tjänar på att splittas i 18 olika enheter, dels gör vi bedömningen att i princip de två verksamhetsområdena i sin helhet med fördel kan läggas ut på externa utförare. Därför bör ansvaret för flyktingmottagandet och sfi-verksamheten ligga under en central förvaltning och vi anser att utbildningsförvaltningen är logisk, eftersom utbildning i svenska språket är en ytterst central punkt i flyktingmottagandet. Den andra är strävan att så fort som möjligt finna ett arbete, men staden har ingen organisation för arbetsmarknadsfrågor, eftersom detta är en statlig uppgift.

Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Henrik Ehrenberg (kd), Susanne Sjöblom m fl (m) och Lena Kling m fl (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut. Därutöver anför:

Denna remiss berör Vantör på många sätt, främst i att vi har många nysvenskar boende i området som vi vill ge en bra grund för sin vidare utveckling. Goda kunskaper i svenska är en av

förutsättningarna för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den infödda och utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta andra länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Utredningen föreslår att sfi ska inordnas i kommunal vuxenutbildning. Det är bra. Genom att sfi upphör som separat skolform kommer svenskundervisningen för invandrare omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. För att ytterligare öka valfriheten bör ett pengsystem införas. Med ett pengsystem skulle situationen bli mer lik den inom grund- och gymnasieskolan, det vill säga att fristående utbildningsanordnare startar som komplement till det kommunala skolväsendet. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana. Utredningen föreslår vidare att alla studerande ska genomgå praktik, kallat Lärande i samhälls- och arbetsliv (LISA). För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik.

Utredningen föreslår att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi endast ska rikta sig till personer över 20 år. Förslaget är olyckligt och den gamla åldersgränsen 16 år bör kvarstå. Vidare föreslår utredningen att individuella studieplaner ska upprättas för alla studerande. Förslaget är förvisso positivt, men av praktiska skäl behöver individuella studieplaner endast upprättas om en studerande inte klarar sina studier eller önskar ändra studieinriktning.

Migrationsverket anordnar i dag en del sfi-undervisning för asylsökande. Alla förslag om att Migrationsverket ska få utfärda betyg bör dock avslås. Även förslaget om att sfi ska byta namn till Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv bör avslås.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Catharina Hillerström m fl (m) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

1. att som svar på remissen föreslå att flyktingsmottagandet och sfi-verksamheten överförs till utbildningsförvaltningen som blir huvudman för verksamheten.
2. att därutöver anför följande

Det är uppenbart att flyktingsmottagandet i Stockholm har fungerat på ett mindre tillfredställande sätt. Vi har därför välkomnat den utredning som tillsattes för att fundera över vilka förändringar som bör göras för att på ett bättre sätt motta nyanlända flyktingar och hur sfi-verksamheten kan utvecklas. Vad vi däremot är starkt motsatt oss är att vänstermajoriteten inte inväntat utredningens förslag utan under tiden återkommunaliserat såväl flyktingsmottagandet som sfi-verksamheten. Eftersom den nya organisationen för flyktingsmottagande och sfi-verksamheten inte skall träda i kraft förrän 2005 kommer nu ett vakuum att uppstå där verksamheten omöjligt kan fungera på ett bra sätt.

De expertkunskaper som exempelvis frivilligorganisationerna bidragit med i flyktingsmottagandet särskilt när det gäller flytningar med trauman och andra speciella svårigheter anses inte längre behövas. Likaså kommer inte utbildningsföretagens speciella kunskaper om sfi-undervisning att tillvaratas. Samtidigt finns inte nödvändig kunskap på områdena i staden. Mycket talar för att 2005 blir ett förlorat år för flyktingsmottagandet och svenskundervisningen.

Vi anser att utredningen leder fel i sina slutsatser i organisationsfrågan. Vi tror dels inte att flyktingsmottagandet och sfi:n tjänar på att splittras i 18 olika enheter, dels gör vi bedömningen att i princip de två verksamhetsområdena i sin helhet med fördel kan läggas ut på externa utförare. Därför bör ansvaret för flyktingsmottagandet och sfi-verksamheten ligga under en central förvaltning och vi anser att utbildningsförvaltningen är logisk eftersom utbildning i svenska språket är en ytterst central punkt i flyktingsmottagandet. Den andra är strävan att så fort som möjligt finna ett arbete, men staden har ingen organisation för arbetsmarknadsfrågor eftersom detta är en statlig uppgift.

Reservation anfördes av Helen Jäderlund Eckardt m fl (fp) reserverade sig mot stadsdelsnämndens beslut enligt följande.

Vi reserverar oss mot beslutet då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande:

1. I huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Därutöver anföras

Goda kunskaper i svenska är en av förutsättningarna för integration i det svenska samhället. Nya undersökningar visar dessvärre att klyftan mellan den infödda och den utlandsfödda befolkningens läs- och skrivförmåga är betydligt större i Sverige än i de flesta andra länder. En bidragande orsak är de stora bristerna i dagens undervisning i Svenska för invandrare (sfi).

Utredningen föreslår att sfi ska anordnas i kommunal vuxenutbildning. Det är bra. Genom att sfi upphör som separat skolform kommer svenskundervisningen för invandrare omfattas av samma lagar, mått på kvalitet och krav på uppföljning som andra utbildningar. För att ytterligare öka valfriheten bör ett pengsystem införas. Med ett pengsystem skulle situationen bli mer lik den inom grund- och gymnasieskolan d.v.s. att fristående utbildningsanordnare startar som ett komplement till det kommunala skolväsendet. Undervisningen bör utöver detta ytterligare individualiseras med utbildningsspår som skiljer sig beroende på förkunskaper, förutsättningar och studievana. Utredningen föreslår vidare att alla studerande ska genomgå praktik, kallat Lärande i samhälls- och arbetsliv (LISA). För många studerande är praktik ett bra komplement till svenskundervisningen, men det måste också finnas utbildningsspår utan praktik.

Utredningen föreslår att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi endast ska rikta sig till personer över 20 år. Förslaget är olyckligt och den gamla åldersgränsen bör kvarstå.

Migrationsverket anordnar idag en del sfi-undervisning för asylsökande. Alla förslag om att Migrationsverket ska få utfärda betyg bör dock avslås.

SAMMANFATTNING

Regeringen beslutade i juni 2002 att en utredare skulle pröva hur skolformen svenskundervisning för invandrare, sfi, kunde förnyas och organiseras. Enligt direktiven skulle utgångspunkt för detta arbete vara att skapa en högkvalitativ utbildning i svenska språket och därigenom kunna stärka språkinläringen, höja svenskutbildningens status och öka möjligheterna att anpassa utbildningen och utbildningsmålen till individernas behov och förutsättningar. Direktiven angav att utbildningen i svenska skulle kunna ske parallellt med t.ex. olika former av annan utbildning, arbete eller praktik. Samhällsinformationens roll i den grundläggande utbildningen i svenska språket skulle prövas. Utredaren skulle särskilt analysera konsekvenserna av förändringarna i fråga om ansvars- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun för såväl deltagarnas försörjning som för själva utbildningen och introduktionen i kommunerna. Utredningen skulle bedrivas i nära samråd och parallellt med översynen av mottagande av och introduktion för flyktingar (Dir.2001:87). Enligt tilläggsdirektiv 2003:3 skulle utredningen redovisa sitt uppdrag den 1 september 2003.

Genomförandet

Utredningen har i enlighet med direktiven arbetat nära utredningen om flyktingmottagande och introduktion och vi har strävat efter att lägga förslag som harmonierar med varandra. Vi har haft en expertgrupp med representanter för relevanta departement och myndigheten. För att få ett underlag för beslut och förslag har utredningen tagit del av litteratur av skilda slag: tidigare granskningar, utvärderingar, rapporter och betänkanden. Utöver detta har utredningen på olika sätt genom kontakter, samråd och besök tagit del av erfarenheter och kunskaper från olika håll. Utredningen har besökt sex kommuner av olika storlek och med olika förutsättningar. Vi har haft kontakter med många olika aktörer; myndigheter, forskare, arbetsmarknadens parter, handläggare, lärare, studerande och frivilligorganisationer.

Andraspråksresan

En utgångspunkt för samtliga våra förslag är hur vuxna tillägnar sig ett andraspråk på olika sätt och vilka faktorer som kan bidra till eller försvåra inläringen. Därför beskriver professor Inger Lindberg i detta kapitel den resa som en vuxen invandrare ger sig ut på i avsikt att lära sig svenska för att leva och arbeta i Sverige. En översiktlig beskrivning av andraspråksinlärares svårigheter i det svenska språket inleder kapitlet och därefter förs ett resonemang kring hur majoritetsbefolkningens förväntningar och bemötande samt det omgivande samhällets maktstrukturer kan underlätta eller försvåra språkinläringen och integrationen i samhället. Slutligen behandlas lärares och studerandes roller samt den önskan om "Supermetoden" för andraspråksinläring som ibland förs fram i debatten.

Sfi på väg – igår och idag

En historisk tillbakablick på sfi-utbildningens fyrtio år i Sverige får också tjäna som en utgångspunkt för de förslag vi lägger i betänkandet. Denna tillbakablick visar att många av de frågor som nu är aktuella kring sfi även tidigare figurerat i debatten och fortfarande väntar på en lösning.

Sfi – uppdrag och roll

I detta kapitel diskuterar vi sfi-utbildningens uppdrag, vad utbildningen syftar till och vilka mål som ska uppnås. Vi belyser också utbildningens roll i samhället och de skilda uppfattningar som uppdragsgivare, ansvariga huvudmän och avnämare kan ha om den. Vi belyser också frågan om sfi-utbildningens status och menar att detta är en fråga om kvalitet men också i hög grad om

tydlighet när det gäller uppdrag och kompetensområde. Detta ger bl.a. upphov till ett behov av att förtydliga och avgränsa sfi-utbildningens uppdrag och ansvar. Utredningen beskriver sin syn på detta och lägger en grund för övriga förslag genom att slå fast att målgruppen bör förbli densamma och att nu gällande kursplan inte bör förändras.

Sfi – ansvar och organisation

Utredningen bedömer att kommunen även fortsättningsvis bör vara enda huvudman för sfi-utbildningen. Utformningen av sfi-utbildningen varierar stort i landet. Orsaker till detta är bl.a. kommunernas olika förutsättningar och syn på utbildningen, vilket i sin tur får konsekvenser för organisation och ambitionsnivå. I kapitlet pekar vi också på det stora handlingsutrymme som finns inom styrdokumentens ramar, men som inte alltid är uppenbart för huvudmannen. De skilda förutsättningarna och kommunernas relativt stora frihet innebär att det inte är relevant att föreslå en modell för sfi. Vi behandlar också frågan om upphandling och föreslår ett ökat stöd för kommunernas upphandling av sfi. Det som sker under asyltiden är en viktig utgångspunkt för den planering av insatser som sker när flyktingen som fått uppehållstillstånd tas emot i en kommun. Med anledning av detta och att svenskundervisning för asylsökande nu ska bedrivas utifrån kursplanen för sfi föreslår vi en översyn om huruvida asylsökande ska omfattas av kommunal sfi-utbildning och att berörda myndigheter tar fram rutiner för hur studiedokumentation kan delges de mottagande kommunerna.

Måluppfyllelse och uppföljning

I detta kapitel resonerar vi kring sfi-utbildningens måluppfyllelse samt avbrott och studieuppehåll med grund i officiell statistik och i för utredningen speciellt framtagna uppgifter. Kapitlet visar på ett behov av en översyn och förändring av såväl Skolverkets underlag för uppgiftsinlämning, som i den offentliga redovisningen av dessa uppgifter. Vi föreslår en sådan översyn och också att Skolverket i sin granskning av kommunernas årliga kvalitetsredovisningar särskilt ska beakta redovisningen av sfi-verksamheten. Vi visar i kapitlet att endast drygt hälften av målgruppen påbörjar sfi-studier inom 3 – 3,5 läsår efter ankomst till landet. Med bakgrund i kommunernas ansvar att söka upp och motivera dem i kommunen som har rätt till sfi att delta i utbildningen ger vi Skolverket i uppdrag att undersöka detta förhållande samt att eventuellt ge förslag på lämpliga åtgärder för att öka andelen som påbörjar studier snabbt efter bosättning.

Samhällslivs- och arbetslivsorientering

Vi har samordnat redovisningen av denna del av uppdraget med Utredningen om flyktmottagande och introduktion som i sitt betänkande (SOU 2003:75) behandlar den samhällsinformation som förmedlas utanför sfi.

Sfi-utredningen föreslår att begreppet samhälls- och arbetslivsorientering ska användas och att detta som idag ska utgöra en del av innehållet i sfi-utbildningen. Vi menar att språkinläring bör utgå från ett relevant innehåll och att sfi bör utgå från och behandla det som berör vuxna individer, dvs. att leva och arbeta i Sverige. Vi visar i kapitlet att språk, kultur samt samhälls- och arbetslivsorientering är intimt förknippade och att ett särskiljande av samhällsorienteringen skulle försvåra för utbildningen att ta tillvara de studerandes kunskaper och erfarenheter samt det omgivande samhällets möjligheter att bidra till en effektiv utbildning enligt gällande mål. Vi menar att samhälls- och arbetslivsorienteringens innehåll och arbetssätt inom sfi bör definieras, förtydligas, förstärkas och individualiseras genom bland annat kompetensutveckling av lärare och ett kommentarmaterial. För dem med behov av samhälls- och arbetslivsorientering och som inte deltar i sfi-undervisning pekar vi på möjligheter att inom ämnet samhällskunskap på grundläggande nivå skapa anpassade delkurser som kan ges på modersmålet.

Praktik inom sfi – en LISA för studerande

För att möjliggöra för sfi-studerande att uppnå den kommunikativa förmåga som sfi syftar till fordras att de studerande får stöd och möjligheter att pröva sin språkförmåga och sina lärandestrategier i autentiska miljöer i samhällsliv och arbetsliv. Vi menar dock att fokus inte bör ligga på formen ”praktik” utan på att lärande kan och bör ske i en mängd olika omgivningar utanför klassrummet. För att betona detta i samklang med kursplanerna föreslår vi att begreppet Lärande i samhälls- och arbetsliv, LISA, introduceras. Vi visar också på hur detta moment konkretiserar samhälls- och arbetslivsorienteringen.

Utredningen föreslår att kommunen får ett förstärkt åtagande att inom sfi-utbildningen anordna LISA, integrera momentet i utbildningen samt för att anskaffa platser som syftar till lärande i samhällslivet. För anskaffandet av platser som syftar till lärande i arbetslivet föreslår vi ett delat ansvar mellan kommun och arbetsförmedling.

I syfte att stödja en integrering i sfi av LISA-momentet, men också av de studerandes erfarenheter från t.ex. arbetsplatsintroduktion, förvärvsarbete och av andra anordnad arbetspraktik föreslår vi satsningar kring olika former av kompetensutveckling av lärare och ett utarbetande av referens- och kommentarmaterial.

Sfi – en del av vuxnas lärande

Vi anger i kapitlet de starka skäl som vi anser finns för att sfi ska upphöra att vara en egen skolform inom det offentliga skolväsendet och inordnas i skolformen kommunal vuxenutbildning (komvux). Vi menar bl.a. att detta skulle påskynda och förstärka utvecklingen av sfi i en positiv riktning.

Vårt förslag innebär att sfi ska utgöra en fjärde del i komvux tillsammans med studier på grundläggande, gymnasial och påbyggnadsnivå. Ett av skälen till detta är att vi då i styrdokumentet, som samordnas så långt det är möjligt, kan behålla en särskild lagstiftning för sfi. För att bättre spegla såväl målgrupp som innehåll och syfte med sfi-utbildningen föreslår vi att utbildningen byter namn till Utbildning i svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv.

Utredningen föreslår att åldersgränsen för sfi ska anpassas till övrig vuxenutbildning, vilket innebär att sfi ska rikta sig till personer från 20 år istället för som idag 16 år.

Vi menar vidare att en utredning bör tillsättas för att se över situationen för invandrade gymnasieungdomars utbildningssituation bl.a. i syfte att ge förslag om hur stödet för denna grupp kan förbättras och i högre grad anpassas till olika individers behov och förutsättningar.

I detta kapitel resonerar vi också om utbildning för vuxna invandrare med utvecklingsstörning, vilka har rätt till sfi men inte en lika obetingad rätt till särvux. Vi anger vad vi anser att Carlbeckkommittén ska beakta i sitt fortsatta arbete.

Vägen vidare – med kartläggning som grund

Den individualisering som lyfts fram i såväl styrdokument som riksdagsbeslut om vuxnas lärande fordrar en kunskap och insikt om vilka människor som finns i utbildningen; vad de studerande har för behov, förutsättningar, erfarenheter, kunskaper och vilka mål – studiemål och livsmål – de har. I detta kapitel beskriver vi hur en viktig grund för individualisering och flexibilitet inom sfi kan läggas; genom kartläggning, vägledning och validering, och vi betonar att samtliga sfi-studerande, inte enbart flyktingar, ska erbjudas sådant stöd. Vi resonerar kring upprättande av kort- och långsiktiga individuella planer och föreslår att kommunen ska ha motsvarande skyldighet att upprätta individuella studieplaner som de idag har för studerande på komvux. Utredningen föreslår också att sfi-studerande utifrån behov ska få tillgång till adekvat vägledning och validering såsom en del av vuxnas lärande.

De studerandes hälsa eller ohälsa är för många sfi-studerande avgörande för möjligheten att delta i och tillgodogöra sig studierna samt för möjligheten att planera för vägen vidare. Vi föreslår därför att ett underlag för samtal kring utbildningsrelaterade hälsofrågor ska utarbetas.

Utredningen har i arbete och förslag försökt att så långt som möjligt utgå från individens perspektiv, något som vi menar är en förutsättning för effektiv sfi-verksamhet. I samklang med detta och p.g.a. att berörda aktörer påtalat ett stort behov av ökad kunskap om de individer som finns inom sfi-utbildningen, vill vi i detta kapitel beskriva situationen inom utbildningen för individer i olika grupper utifrån olika perspektiv; kön, behov av särskilt stöd samt kort och lång utbildningsbakgrund. När det gäller högutbildade sfi-studerande, föreslår vi att kommunen ska vara fortsatt huvudman även för den sfi-utbildning som anordnas i högskolemiljö. Vi föreslår vidare att det i ett sektorsansvar för Högskoleverket ska ingå att se över hur sfi-utbildning i högskolemiljö kan regleras och hur högskolornas utbud kan göras tillgängligt för sfi-studerande i högre grad. För att bl.a. högutbildade som är bosatta på långt avstånd från högskolor ska få tillgång till högskolornas utbud föreslår vi att Centrum för flexibelt lärande ska se över och föreslå hur kommuners och högskolors samverkan kan förstärkas med hjälp av informations- och kommunikationsteknologi, IKT.

För att förbättra möjligheterna till individanpassning av utbildningen för studerande med funktionsnedsättningar samt traumarelaterade symptom föreslår vi utarbetande av informationsmaterial riktade både till studerande och till berörda aktörer. Vi har också mött ett stort behov av beskrivningar av hur sfi-utbildning riktad till dessa studerande kan gå till och föreslår därför också ett material som utifrån konkreta exempel diskuterar didaktiska utgångspunkter för sådan verksamhet.

Då ett mycket stort antal studerande har hörselnedsättning i olika grad och då detta ofta påverkar inläringen föreslår vi att kommunen ska erbjuda samtliga sfi-studerande hörselscreening senast inom tre månader från studiestart.

Vidare vägar – sfi med mera

Vidare vägar innebär för oss att kunna vara flexibel inom utbildningens ramar och kunna göra andra saker samtidigt med sfi för att nå såväl sitt språkfärdighetsmål som integration och delaktighet på ett effektivt sätt. I kapitlet diskuterar vi därför möjligheter till och förutsättningar för flexibilitet. Vi visar hur våra förslag samverkar till ökade möjligheter och förbättrade förutsättningar för en flexibel sfi-utbildning som därmed står bättre rustad för att kombineras med andra studier, med olika aktiviteter inom s.k. heldagsverksamhet samt med yrkesförberedande utbildningar, arbetsmarknadsinsatser och förvärvsarbete.

I syfte att öka möjligheterna att kombinera sfi med olika arbetsmarknadsinsatser föreslår vi att AMV:s arbetsmarknads- och förberedande utbildningar på ett mer flexibelt sätt bygger på en individuell kartläggning och validering samt kan kombineras med sfi och yrkesspecifik svenska. Vi föreslår också att det för AMS arbetsmarknadsprogram Arbetspraktik i förordning tydligt framgår att programmet ska kunna erbjudas på deltid för dem som kombinerar detta med sfi-studier.

För många individer är det viktigt att kunna kombinera sfi-utbildningen med förvärvsarbete. Kapitlet ger exempel på detta och beskriver behovet av ett ökat samarbete mellan sfi-utbildning och arbetsgivare samt hinder och möjligheter för detta. Utredningen menar att kompetensutveckling i svenska bör ses som en del av den anställdes övriga behov av fortbildning och föreslår att den arbetsgrupp som tillsatts för att öka invandrarens integrering på arbetsmarknaden får i tilläggsuppdrag att särskilt överväga hur arbetsgivares incitament att ta ett delansvar för anställdas kompetensutveckling i svenska kan öka.

Vi betonar också statliga arbetsgivares roll som förebild och anser att Myndigheten för skolutveckling bör fortsätta verka för att sfi och vuxenutbildningen får en mer framträdande roll inom de lokala, regionala och nationella nätverk som berör kompetensutveckling och tillväxt.

Sfi-lärare idag och imorgon

I detta kapitel visar vi att få lärarstuderande väljer ämnet svenska som andraspråk och att de allra flesta av dem avlägger en grundskolelärarexamen. Högskolorna erbjuder inte någon vuxeninriktning inom ämnet, vilket bl.a. innebär att lärarutbildningen inte är anpassad för blivande sfi-lärare. Stora pensionsavgångar kombinerat med denna dåliga återväxt av nya sfi-lärare är anledning till att vi föreslår att Högskoleverket och Skolverket särskilt ska uppmärksamma situationen inom sfi vid diskussion om dimensionering av och inriktningar inom lärarutbildningen. Utredningen ser lärarutbildning och kompetensutveckling som indirekta styrinstrument för sfi-utbildningens kvalitet presenterar vi i kapitlet ett antal förslag avsedda att stärka sfi-lärares kompetens, bl.a. att en ämnesdidaktisk inriktning Svenska som andraspråk med vuxenpedagogisk inriktning på 40 poäng skapas inom lärarutbildningen. Vi föreslår också att det regeringsuppdrag om kompetensutveckling riktat till sfi-lärare och andra aktörer som Myndigheten för skolutveckling haft ska fortsätta och utökas i syfte att stödja utvecklingen av sfi-utbildningen i den riktning vi beskriver i betänkandet.

Individens försörjning under sfi-studierna

Det finns en relativt stor grupp som idag studerar på sfi utan någon möjlighet att få stöd för sin försörjning. Det är också mycket otillfredsställande att försörjningsstöd är en så vanlig försörjningskälla för sfi-studerande, men utredningen kan av flera anledningar som beskrivs i kapitlet inte föreslå någon form av studiestöd för sfi-studier. Vi föreslår dock att en fördjupad utredning tillsätts för att ge underlag för att ta ställning till om sfi-utbildningen ska blir studiestödsberättigande.

I avvaktan på en eventuell sådan reform och i syfte att förbättra de studerandes försörjning och därmed studiesituation ser vi därför i kapitlet över existerande system för att så långt som möjligt undanröja olika försörjningsrelaterade hinder för deltagande och måluppfyllelse. Bl.a. bör de regleringar som styr villkoren för försörjningsstöd, introduktionsersättning och aktivitetsstöd i samband med sfi-studier tillåta deltagande i sfi i kombination med andra studier i enlighet med vad som är överenskommet i en individuell handlings- eller studieplan.

Finansiering av sfi

Idag finansieras sfi-utbildningen på olika sätt för flyktingar respektive övriga invandrare. Detta system behöver förnyas med anledning av uppdrag till Utredningen om flyktingmottagande och introduktion rörande bl.a. introduktionsersättningen till nyanlända flyktingar samt med anledning av vårt förslag om att sfi inordnas i komvux.

Utredningen anser att det bör finnas ett enhetligt statsbidragssystem som innefattar såväl flyktingar som andra invandrare och att statsbidrag till sfi på längre sikt ska finansieras på samma sätt som huvudparten av kommunal verksamhet, nämligen genom det generella statsbidraget. Dock behövs det en kostnadsutjämning för denna verksamhet, eftersom volym och kostnader varierar stort över landet. Utredningen anser dock att det under en övergångsperiod är lämpligt med ett riktat statsbidrag dels för att pröva systemets hållbarhet och dels för att kunna styra utvecklingen av sfi.

Utredningen ser många vinster med regional samverkan kring sfi-utbildningen, inte minst för att kunna skapa ett individualiserat och varierat utbud. Vi föreslår därför att regeringen överväger ett tidsbegränsat utvecklingsuppdrag i syfte att utveckla interkommunal och regional infrastruktur för sfi i kombination med andra aktiviteter.

Utvärdering för framtida vägval

Mycket få större utvärderingar av sfi-utbildningen har gjorts. Flera förhållanden som berör sfi har under senare tid förändrats, t.ex. nya kursplaner och ett ökat upphandlingsförfarande. Samtidigt har en utveckling av vuxenutbildningen inletts och till viss del genomförts. I syfte att ge såväl

samhälle som sfi-utbildning värdefull information om vilka åtgärder som ytterligare behöver vidtas föreslår utredningen en nationell utvärdering av verksamheten. I denna ska ingå bl.a. uppföljning av gjorda satsningar. Vi vill också att Skolverket ser över hur och i vilken grad olika moment och aktiviteter kombineras och integreras i utbildningen. Att se över förutsättningarna för deltagande och god måluppfyllelse ska också ingå i utvärderingen. Vi föreslår därför att Skolverket ska göra en uppföljning av de studerandes avbrott och studieuppehåll samt av situationen inom utbildningen för studerande i behov av särskilt stöd.

Behov av förändringar i styrdokument

En inordning av sfi i komvux innebär även att styrdokumenterna för sfi ska integreras i styrdokumenterna för komvux. Utifrån en normaliseringssträvan är det viktigt att bestämmelserna för sfi harmonieras så långt det är möjligt med övriga delar inom komvux. Det är också viktigt att sådana bestämmelser som strider mot en individanpassad utbildning och övriga intentioner i propositionen om vuxnas lärande tas bort. Utredningen ser också ett behov av att ändra ett antal begrepp i utbildningen i enlighet med en förändrad verklighet eller med våra specifika förslag. När det gäller ansvar att ordna platser för lärande i samhälls- och arbetsliv, LISA, skärps kommunens ansvar. Utredningen föreslår vidare att läroplanen, Lf 94 bör gälla även för sfi.

Kostnadskonsekvenser

I den nationella statistiken varierar kostnaderna för sfi kraftigt mellan kommunerna. Det är svårt att utifrån dessa uppgifter få en uppfattning om dagens kostnader för olika moment inom sfi och därmed en grund för kostnadseffekter av våra förslag. Utifrån förfrågningar till ett antal kommuner och typexempel har vi dock gjort bedömningen att en förnyad sfi, som bygger på individens förutsättningar och kompetens, som kombineras med andra aktiviteter och som kopplar formellt och informellt lärande främjar effektivitet i såväl tid som resultat, och därmed, åtminstone på lite längre sikt även medför resursbesparingar. Våra förslag om en förnyad utbildning bygger till stor del på verksamheter som redan idag kan genomföras. De flesta förslag om uppdrag till andra myndigheter bedöms ligga inom ramen för deras uppdrag och ansvarsområde.